STRIP SCHRIFT

Maandblad / Nr. 179 / Losse nummers f 6,– / Bfrs. 124

03/07/1984
357

WAT HANGT EPPO BOVEN HET HOOFD?

BLOED MOET

VERANDERINGEN BIJ ROBBEDOES, KUIFJE en EPPO

OPHEFFING VAN OKKI, JIPPO en TAPTOE?

Willem '81

STRIP SCHRIFT

nr. 179 – 18e jaargang, januari 1984

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).
Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.
Advertentie-exploitatie: Inlichtingen en tarieven: Bureau Nassau, Jan van Nassaustraat 18, 2596 BT Den Haag, telefoon 070-249500.
U kunt ook uw advertenties direct inzenden aan de uitgever, Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Peter de Raaf.

Nieuwsredaktie: Donald Stroomberg.

Vaste medewerkers: Annelies Heidstra, Wim van Helden, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Ernst Pommerel, Mat Schifferstein, Jan Smet, H. F. Smit, Hennie Wesseling, Rein van Willigen.

Vormgeving: Hans Frederiks.

Omslagtekening: © Oberon b.v./Uco Egmond/Wilbert Plijnaar

Stripschrift is verkrijgbaar:

- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 62,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 47,50. (buitenland *f* 59,—.
- via een CJP-abonnement à *f* 42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 6,— Dubbele nummers *f* 8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSB BR. 0165-845.

Druk: Vonk Zeist.

INHOUD

Nieuwe formules bij Robbedoes, Kuifje en Eppo
Het rommelt in de wereld van de stripbladen: vrijwel gelijktijdig brachten Eppo, Kuifje en Robbedoes veranderingen aan in hun formule. René Smulders maakt de balans op van deze wijzigingen in drie belangrijke Nederlandstalige tijdschriften. / **3**

Jaap Bubenik: Ik ben in eerste instantie een bladenmaker
De verantwoordelijke man voor de wijzigingen bij Eppo is hoofdredakteur Jaap Bubenik. Over inhoud en achtergronden van Eppo's nieuwe uiterlijk en over het redaktiebeleid in het algemeen komt hij uitvoerig aan het woord in een interview. / **6**

Nico Noordermeer: 'Mijn nieuwe tijdschrift moet gezien worden als een uitbreiding van de Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal'
Er verschijnen nog steeds nieuwe striptijdschriften voor een ouder publiek. Ook Nico Noordermeer gaat in zijn uitgeverij De Lijn een nieuw stripmaandblad opzetten, maar zijn opzet wijkt sterk af van die van andere stripbladen voor volwassenen. Daarover, maar ook over zijn Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal, een interview. / **12**

De opheffing van Okki, Jippo en Taptoe: het einde van een tijdperk
Bladen die met het lager onderwijs verbonden zijn en tevens reeds lang strips publiceren, zijn zo langzamerhand traditionele instituten geworden. Toch worden bladen als Okki, Taptoe en Jippo met de ondergang bedreigd. Of niet...? Har Brok ging op onderzoek uit. / **16**

Vaughn Bodé: Deadbone Erotica
Een zeer opvallende verschijning in de stripwereld was de jong gestorven tekenaar Vaughn Bodé. Rob van Eijck bespreekt zijn onlangs in het Nederlands verschenen Deadbone Erotica. / **22**

De Rail, een veelzijdig kunstwerk met een boodschap
De Rail van Schuiten en Renard: kunst of niet? Kunst met een boodschap, dat is de konklusie van Har Brok die dit bijzondere verhaal onder de loep heeft genomen. / **23**

Ruiladvertenties	24
Boeken in 't kort	26
Nieuws	27
Het Stripschap	34

Nieuwe Formules bij Robbedoes, Kuifje en Eppo

door René Smulders

De laatste jaren veranderen de stripweekbladen *Kuifje, Robbedoes* en *Eppo* steeds vaker hun opzet. Het gaat niet erg florissant met de bladen, en ze weten niet precies wat ze moeten doen om het publiek terug te winnen.
Als verklaring voor de teruglopende belangstelling wordt algemeen geredeneerd dat de lezers zich tegenwoordig op veel meer manieren kunnen vermaken dan vroeger (denk aan TV, videospelletjes enz.). Daardoor zouden ze niet meer elke week uitkijken naar het nieuwe blad. Een frequentie van 2 platen per vervolgverhaal per week – zoals vroeger – zou daarom niet meer genoeg zijn: de lezers zijn na een week al vergeten wat er een week eerder gebeurde. De oplossing hiervoor is, zo meent men, het vergroten van het aantal platen per vervolgverhaal per week. Het verhaal wordt hierdoor in kortere tijd afgewerkt.
Een groot nadeel van het in korte tijd publiceren van een verhaal is dat de tussenpozen tussen de verhalen van een serie erg groot worden. Een rekenvoorbeeld: als een tekenaar I verhaal van 46 platen per jaar tekent, en het wordt met 2 platen per week gepubliceerd, dan is de serie 23 weken per jaar in het blad aanwezig, en daarna 29 weken niet. Wordt het met 5 platen per week gepubliceerd dan wordt dat respectievelijk 9 en 43 weken. De tijd tussen de achtereenvolgende publicaties wordt dus ongeveer 50% langer. Wanneer met II platen per week wordt gepubliceerd wordt het zelfs 4 en 48 weken, dus zo'n 65% langer.
Door het in korte tijd publiceren van verhalen verliest het blad zijn herkenbaarheid voor de lezer. Immers, om de paar weken is het blad gevuld met totaal andere strips, en op elke serie moet weer lang worden gewacht. Een heel duidelijk voorbeeld hiervan is het blad *Wham!*
De weekbladen zitten nu met dit dilemma tussen meer platen per verhaal per week enerzijds, en een grote herkenbaarheid anderzijds. Veranderingen die worden doorgevoerd in de formule van weekbladen hebben dan ook meestal hier iets mee te maken. Toevallig vielen afgelopen oktober de laatste veranderingen van formule van *Kuifje* en *Robbedoes* samen.
Ze werden na een paar weken gevolgd door grote veranderingen bij *Eppo.* We zullen op elk van deze veranderingen ingaan.

Robbedoes

Spirou/Robbedoes maakte de meeste ophef over de nieuwe formule. Gedurende meer dan 2 maanden voorafgaand aan de verandering, werd in elk nummer op meerdere plaatsen aangekondigd dat er iets groots te gebeuren stond. Het eerste nummer van Spirou nieuwe formule werd in België ondersteund door een mini-Spirou, gratis verkrijgbaar in veel winkels, waarin de formule werd uiteengezet en aangeprezen.
Het was dan ook wel een drastische verandering. Wat betreft opbouw betekende het een breuk met het verleden, of zoals de Mini-Spirou vermeldt: Spirou zoals jullie hem nooit zouden hebben durven bedenken. Spirou/Robbedoes telt nu nog maar 3 vervolgverhalen: *Robbedoes en Kwabbernoot,* elke week met 2 platen – dat is mogelijk doordat er nu 3 tekenaars of koppels aan werken; *Broca-Cauvin, Tome & Janry* en *Chaland* –, en twee vervolgverhalen 11 (!) platen per week, en die zijn dus na 4 weken al afgelopen. Verder wordt Robbedoes opgevuld met korte verhalen. Het blad is dus wel erg wisselend geworden: elke maand is het totaal anders.
Het is de bedoeling dat van deze 2 vervolgverhalen er altijd één realistisch en één humoristisch is. Dat betekent dat het inhoudelijk een terugkeer is naar het verleden. Vroeger was namelijk de verhouding humoristisch – realistisch tamelijk in evenwicht, maar de laatste 10 jaar hebben humoristische strips, en dan voor het merendeel gericht op een jonger publiek, de overhand gekregen. Enkele cijfers om dit te illustreren (een beetje willekeurig omdat er toch veel fluktuaties zijn, zelfs per maand (4 nummers) geteld): in augustus 1971 telden 4 nummers 73 humoristische en 68 realistische platen, in februari 1975 was dat respektievelijk 107 en 46, en in februari 1980, een dieptepunt, was het 151,5 en 14,5. Nu wordt dat dus minimaal 44 realistische platen, en in de praktijk wel meer om-

De Mini-Spirou waarin de formulewijziging van Spirou en Robbedoes werd toegelicht.

dat er ook realistische korte verhalen worden gepubliceerd. Dit zou kunnen inhouden dat Robbedoes zich weer op een wat ouder publiek gaat richten.
Er waren bij Robbedoes natuurlijk niet genoeg realistische tekenaars om al deze plots vrijgekomen platen te vullen. Dat lijkt dan ook de verklaring voor het publiceren van de nieuwste verhalen van *Jeremiah* en *Blueberry,* wat eigenlijk overbodig is omdat ze direkt worden gevolgd door een albumpublikatie. Het is te hopen dat de publikatieruimte in de toekomst zal worden gebruikt voor nieuwe realistische tekenaars.
Het is overigens maar de vraag in hoeverre deze nieuwe formule lang stand zal houden. De vorige keer dat Robbedoes een verandering doorvoerde begon men met minimaal 4 platen per vervolgverhaal per week, en het publikatietempo van succesvolle series als *Yoko Tsuno* zakte al snel naar 2 platen per week. Daarentegen zal het met hoge snelheid publiceren van verhalen van nog vrij onbekende tekenaars als *Berthet* en *Dodier,* zoals ook al in de *Robbedoes + albums* gebeurde, niet zoveel bezwaren hebben. Een gematigder formule, waarin succesvolle series met vrij lage snelheid worden gepubliceerd, en onbekendere tekenaars met hoge snelheid, lijkt een veel stabieler concept. Daarin worden toch de drie voordelen van deze nieuwe formule gehandhaafd: meer platen per serie per week, meer realistische series, en de publikatie-mogelijkheid van jonge tekenaars wordt van Robbedoes + naar Robbedoes overgeplant.

Kuifje

De meest gewaagde verandering – zeker in deze tijd van economische crisis – is door Kuifje-weekblad ingevoerd. Het blad werd met ingang van nummer 40 zestien pagina's dikker. Het blad telt nu 68 bladzijden, en is daarmee het dikste stripweekblad geworden. De prijs ging echter omhoog van *f* 1,65 naar *f* 2,25, en daarmee is Kuifje ook verreweg het duurste weekblad geworden. Op zich hoeft dat echter geen bezwaar te zijn. Het blad was in 1946 meteen een groot succes, ondanks de ook toen hoge prijs, omdat het kwaliteit bood.
De 16 nieuwe bladzijden worden opgevuld met één 'volledig verhaal' van 14-16 pagina's. Verder staan in het blad nog een stuk of drie vervolgverhalen, een kort verhaal en een paar I-pagina gags. Het 'volledige verhaal' kan zowel een compleet verhaal zijn als een episode uit een langer verhaal (van 30, 46 of meer platen).
Inhoudelijk is het voor Kuifje geen grote verandering. In het blad stonden de laatste tijd al vaker complete verhalen van 10-16 platen, bijvoorbeeld *Chlorophyl* (Dupa-De Groot). Ook in de *Super-Kuifje-albums* komen veel verhalen van 10-20 platen voor. Hiervoor is nu in het weekblad dus meer ruimte gemaakt. Verder lijkt het ook een voortzetting van het beleid sinds 1972 om vervolgverhalen te publiceren in min of meer zelfstandige delen of episodes. De laatste jaren kwamen de episodes van 6-8 pagina's om de drie weken. Hierdoor is het verhaal niet sneller afgelopen dan met 2-3 pagina's per week, maar de delen zijn wel langer. Dit was dus een middel om grotere porties en continuïteit te combineren. Het lijkt er nu op dat er episodes van 14-16 pagina's worden gemaakt, die om de 6 weken worden gepubliceerd. Dit zou betekenen dat het netto effekt van de uitbreiding is een vergroting van de lengte van de episodes. 16 pagina's bieden wel meer mogelijkheden dan 8 pagina's om een min of meer

Tome & Janry brengen het beoogde effekt van de formulewijziging hoopvol in beeld.

Kuifje presenteert zijn nieuwe formule.

afgel geheel te brengen. Het verschijnsel van min of meer afgeronde episodes van 10-20 pagina's die op elkaar volgen is bekend uit de Super-albums, bijvoorbeeld de cyclus van verhalen over de jeugd van *Thorgal*. Je zou dus kunnen zeggen dat ook dit van de Super-albums in het weekblad wordt ingebracht.

Eppo

Begin van dit jaar veranderde Eppo de formule. Men bracht meer pagina's per verhaal, en dus minder verhalen per nummer. Continuïteit werd bereikt door de tekenaars kortere verhalen te laten maken, zodat een serie toch meerdere keren per jaar in het blad komt.
Deze opzet verwaterde langzaam. Zo werd *Storm* na enige tijd toch weer met 1-2 pagina's per week gepubliceerd. Bij de strips die nog wel met veel platen per week werden gepubliceerd, was er de tendens om veel buitenlands materiaal te gebruiken. De hoeveelheid Nederlands materiaal lag daardoor beduidend lager dan in 1982.
Deze verontrustende ontwikkeling werd doorgezet in de nieuwe formule die in oktober werd ingevoerd (die van januari heeft het dus geen jaar uitgehouden). Het blad keert wat betreft indeling terug naar de vertrouwde 2 pagina's per vervolgverhaal per week. Wat betreft de strips die geplaatst worden wordt de klok echter oneindig veel verder teruggezet. Men deinst er niet voor terug om strips te plaatsen, die gewoon in album verkrijgbaar zijn, wat toch sinds het ontstaan van Eppo in 1975 niet meer was gebeurd. Uit *Sjors* uit de jaren 70 werden *Guust* en *Billie Turf* gehaald, uit *Pep* 1965 werden *Roodbaard* en *Tangy* gehaald, en uit *Pep* jaren 70 kwam *Snoopy*. Wellicht is het een vorm van bezuinigen, maar dan wel een heel kortzichtige. Op de lange duur moet een blad toch zelf succesvolle series maken, in plaats van ze over te nemen van andere bladen of uit het eigen verleden? Als Sjors, Pep en Eppo nooit eigen series hadden geplaatst zouden *Sjors en Sjimmie, Agent 327, de Generaal, Storm, Franka, Roel Dijkstra* enz. nu niet bestaan. En op deze series draaide Eppo toch voornamelijk?
Behalve al deze herplaatsingen staat er in de nieuwe Eppo veel buitenlands materiaal, bijvoorbeeld *Kapitein Rogers* door *Carazzano,* en niet te vergeten *Asterix* en *Lucky Luke.* Hierdoor blijft er voor Nederlandse tekenaars maar heel weinig ruimte over. In de eerste nummers nieuwe stijl was het nieuwe verhaal van *Franka* (overigens een magnifiek verhaal!) het enige vervolgverhaal van een Nederlandse tekenaar. De afbraak van publikatiemogelijkheden voor Nederlandse tekenaars, in gang gezet bij de fusie van Pep en Sjors tot Eppo, is hiermee wel voltooid...

Een van de aankondigingen van Kuifjes formulewijziging.

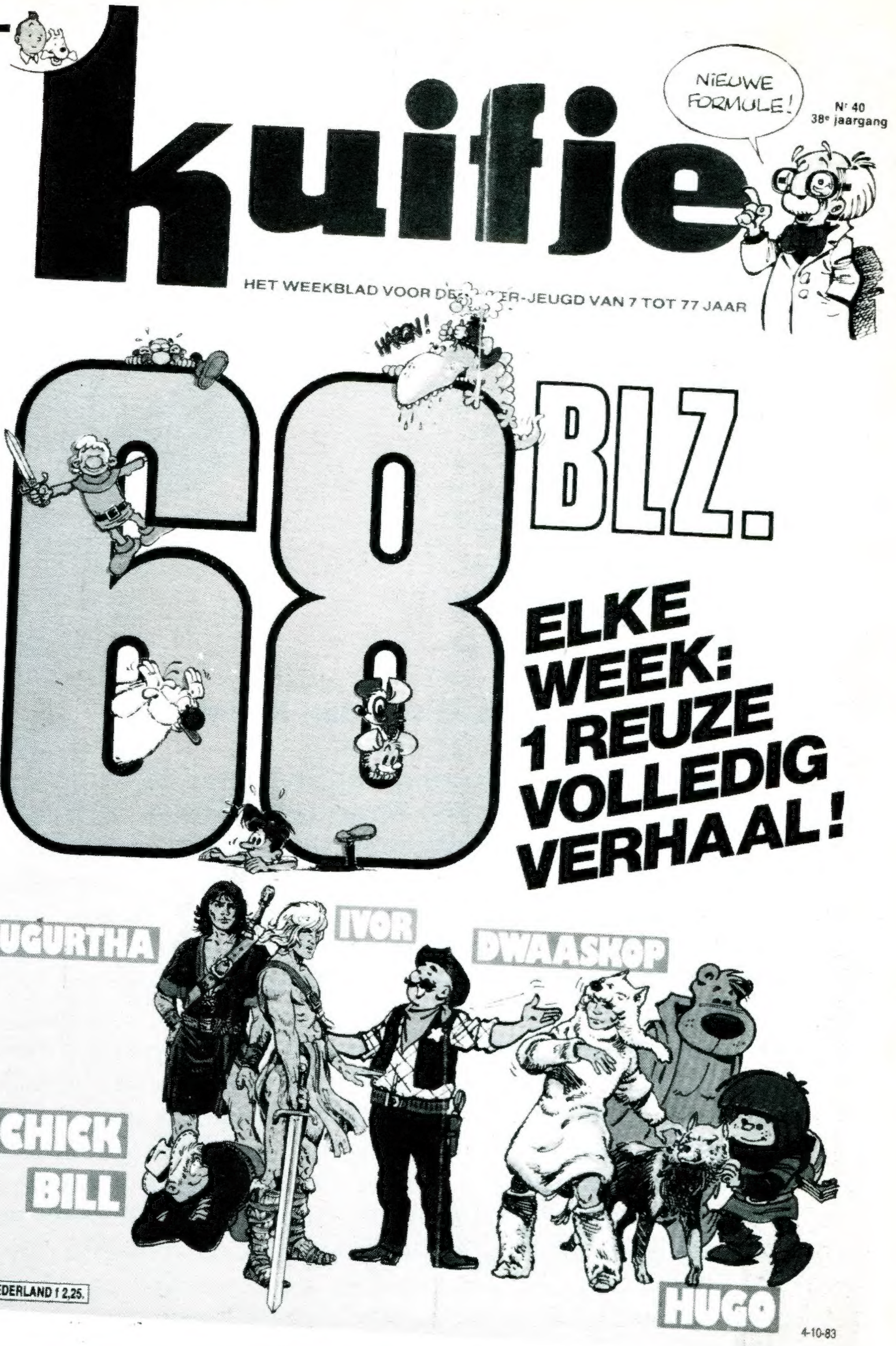

ALLES IS IN ORDE VOOR DE GROTE GEBEURTENIS, MIJNHEER... VOLGENDE WEEK IS HET AL ZOVER, MAAR IEDEREEN IS KLAAR.
DAT IS GOED, NESTOR! EEN TIJDSCHRIFT MET ELKE WEEK 16 PAGINA'S STRIPVERHALEN MEER, DAT IS, DONDER EN BLIKSEM, GEEN KLEINIGHEID!
DUS, ALS IK HET GOED BEGREPEN HEB, GAAN ZE EEN WEEKBLAD MAKEN MET 16 PAGINA'S MINDER? AAN MIJ ZEGGEN ZE, OOK NOOIT WAT!
MAAR NEEN, PROFESSOR 16 PAGINA'S MEER! DUS, 68 PAGINA'S IN TOTAAL... DIE NUMMERS MOGEN WE ZEKER NIET MISSEN!

Jaap Bubenik: 'Ik ben in eerste instantie een bladenmaker'

door Rob van Eijck en Hans van den Boom

Eppo is veranderd. Met ingang van nummer 44 van dit – of, wanneer u dit leest, het vorige – jaar is het formaat van Eppo gekrompen, zijn sommige strips verdwenen en zijn er andere voor in de plaats gekomen. Met opzet hebben wij vermeden hier te schrijven: '...zijn er *nieuwe* voor in de plaats gekomen'. Want *Het gebroken kompas* van Roodbaard, *De bronzen kabouter* van Jerom en *Gevaar in de lucht* van Tangy en Laverdure kun je bezwaarlijk nieuw noemen, net zo min als de gags van Snoopy en Guust. Ook de rubrieken zijn veranderd: een wetenswaardighedenrubriek, een soort moppentrommel en een puzzelpagina.
Wat zit hier achter? Is het een bewuste poging om zoveel mogelijk op safe te spelen? De algehele indruk van de veranderde Eppo is dat men op een jeugdiger publiek mikt, een publiek dat deze oude verhalen misschien nog niet kent.
Veel geruchten hebben de laatste tijd de ronde gedaan, waarvan de meest ingrijpende de mare was dat Eppo zou ophouden te bestaan, omdat het blad te zwaar in de rode cijfers zou zijn beland. Voor achtergrondinformatie over alle veranderingen en ter ontzenuwing van de vele geruchten hebben wij ons gewend tot *Jaap Bubenik*, sinds 1981 hoofdredakteur van Eppo, en als zodanig de opvolger van *Frits van der Heide,* die tot die tijd het blad bestierde. Jaap Bubenik bleek bereid ons uitvoerig in te lichten over de problemen waarmee een stripblad als Eppo tegenwoordig te kampen heeft en over de filosofieën die bij Oberon ten grondslag liggen aan het maken van bladen in het algemeen.

Heb je, toen je begon, de lijn die Martin Lodewijk en Frits van der Heide in Eppo gebracht hadden, willen volgen, of heb je daar verandering in willen aanbrengen?
Daar heb ik verandering in aan willen brengen. Maar ik denk dat het goed is eerst de tijd voordat ik hoofdredakteur werd even terug te pakken. Op het moment dat ik bij Eppo kwam, had ik hier al een tijd gezeten, bij Muziek Express. Toen ik hoofdredakteur werd, heb ik een aantal gesprekken gevoerd met Frits en met de direktie, en met andere mensen uit de umwelt. Het was algemeen bekend dat Eppo binnen Oberon als blad een fremdkörper was, met een eigen produktiestal met een hoop – voornamelijk lastige – mensen. Uit die situatie waren een aantal konflikten voortgekomen binnen Oberon-termen, waar een oplossing voor gezocht moest worden en daarnaast stond ook toen al de oplage van Eppo ernstig onder druk. Ik heb me toen afgevraagd: wat ben ik? Ik ben in eerste instantie werkzaam bij een bedrijf waar we bladen moeten maken, dus mijn uitgangspunt is: ik ben een bladenman, in dit geval van een stripblad, dus wil ik zorgen voor de meest optimale titelkeuze binnen het gegeven van het publiek waarvoor ik het blad moet maken.

Als ik even mag onderbreken: Tina en Donald Duck hebben toch ook een eigen produktie?
Ja, maar dat ligt bij Eppo toch een beetje anders, omdat Eppo voor bijna honderd procent op eigen produktie draait. Bij Duck zit er een wezenlijk verschillend kenmerk in omdat de tekenaars daar de Disney-wereld moeten maken. Dat betekent: tekenen en niet lullen, en je bent je rechten kwijt. Dat is misschien wat plat gesteld, maar daar komt het wel op meer. Tina heeft een iets andersoortige opzet, omdat men – in mijn ogen – een regenboog over het blad heeft gespannen, waarbinnen kostscholen, romantiek, paarden en weet ik veel wat zich bevinden, en Tina heeft voor een groot deel Engels materiaal, en ook een groot deel dat door Spaanse tekenaars wordt gemaakt. Het is een beetje een studio-achtig geheel waardoor de zaak bij Tina echt op een ander niveau ligt, in kontakten en belangen, dan bij Eppo. En daarom zeg ik: Eppo was en is een fremdkörper binnen Oberon.

Was je zelf, voordat je hoofdredakteur werd, al een stripliefhebber, of las je alleen zijdelings strips?
Tja, dat zijn relatieve begrippen. Ik ben een passieve stripliefhebber geweest, en nog wel, ook al ben ik nu wel wat meer aktief geworden. Ik had altijd al belangstelling voor strips, ik las ze graag en ik hield de strips wel bij, maar ik was niet iemand – en

Jaap Bubenik

dat ben ik gelukkig nog steeds niet – die op encyclopedische wijze de hele stripgeschiedenis van 1946 tot 1983 uit zijn hoofd kent.

Je bent dus in eerste instantie bij Eppo begonnen als bladenman en niet vanuit een stripvoorkeur?
Ja, want ik kwam ook uit een heel andere hoek vandaan. Voor veel mensen hier was dat aanvankelijk ook een probleem.

Gaf dat in het begin moeilijkheden met de redaktie?
Nou, laat ik de zaak maar even andersom stellen: als ik vijf jaar lang bij een stripblad gewerkt zou hebben en daar komt ineens iemand via een tamelijk snelle procedure uit een geheel andere hoek als hoofdredakteur, dan zou ik toch zeker een heel erg kat-uit-de-boom-kijkerige houding aannemen. Dus dat ik zo'n situatie zou aantreffen, had ik wel van tevoren ingeschat. Omgekeerd, als ik bij de muziekbladen was gebleven, en er was iemand uit de striphoek over ons heengekomen als nieuwe hoofdredakteur, dan had ik me ook defensief opgesteld en waarschijnlijk eerst ook wel even willen kijken hoe dat allemaal zou gaan lopen.

Het lijkt me inderdaad een lastig uitgangspunt voor een nieuwe hoofdredakteur...
Er zijn ook een hoop mensen die mij niet gefeliciteerd hebben toen ik hoofdredakteur werd en die me veel sterkte hebben gewenst en hun condoleances hebben overgebracht.

Voor een groot publiek

Je zei dat je uitvoerig met Frits en Martin hebt gepraat, voordat je begon...
Nou, uitvoerig... Eigenlijk te weinig, maar toch wel zoveel mogelijk. Niet zozeer over het produktionele ritme van alledag, maar meer over de gevoelens en ideeën die er achter het blad zaten, met name over de beleidsmatige zaken op lange termijn. Frits is iemand geweest die het hele albumprogramma van de grond heeft gekregen en voor een extra binding met een aantal auteurs heeft gezorgd; en dat soort zaken was natuurlijk erg belangrijk om te weten.

Toen jij Frits opvolgde, was Martin al niet zo erg meer bij Eppo betrokken, hè?
Nee, al in het jaar voordat ik kwam, dus in mei '81, was Martin, ondanks het feit dat hij nog steeds art-director van Eppo was, al veel meer van het produkt weggegleden en had hij al veel minder een aktieve inbreng in het geheel.

Heb je bij hem nog steun gezocht voor wat betreft verhaalkeuzen en dergelijke zaken?
Zeker, ik heb minstens een half jaar intensief kontakt met Martin gehad over de bestaande verhalen en over nieuwe verhalen. Maar we hebben daar in de loop van de tijd beiden een wat verschillende mening over gedestilleerd, dat wel.

Wat was jouw visie dan, tegenover die van Martin?
Die kan ik alleen in zwart/wit-termen uitdrukken, omdat daar natuurlijk altijd heel veel gevoelsmatige, emotionele zaken in meespelen. Ik denk dat de kontroverse duidelijk filosofisch lag. Ik zeg: ik maak een blad en daar wil ik dit en dat in vertegenwoordigd zien, en als ik dat allemaal heb, dan zoek ik de meest optimale invulling van die komponenten die samen het blad Eppo moeten vormen. En niet alleen Martin, maar ook de hele redaktie, was al jaren in een ander stramien bezig: we hebben weliswaar een stripblad, maar datgene wat wij een leuke strip vinden, hoort in Eppo, en het publiek moet die strip eigenlijk ook maar goed vinden. Ik stel het erg zwart/wit, maar voor de duidelijkheid kan het even niet anders. Daardoor zijn er nu de afgelopen paar jaar een aantal titels uitgevallen, die vanuit de toen bestaande optiek van de redaktie en van Frits geïnitieerd zijn. Een heel duidelijk uitgangspunt van Frits was ook: we moeten een strip de tijd geven en dan krijgt het publiek er geleide-

'Kommentaar' in het laatste nummer van de oude formule op het feit dat de Eppo-redaktie sterk is ingekrompen..

nou, juffrouw Truus, daar gaan we dan... naar de sociale dienst voor een uitkering...
zou de chef er ook zijn, frits? tenslotte is hij ook ontslagen.
nee hoor! hij zei dat hij alweer een nieuwe baan had.
SOCIALE DIENST
ik hoop dat die ambtenaar een beetje leuk is... je krijgt de komende tijd veel met zo iemand te maken.
LOKET 1
volgende
meuh
zeg 't maar jongeman.
chef

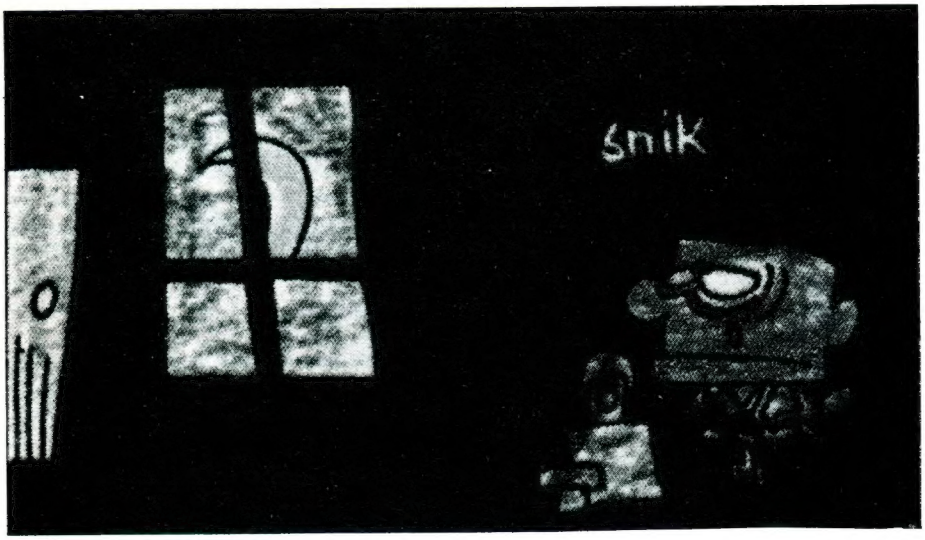

Het allerlaatste plaatje van 'de chef', in Eppo nr. 43...

lijk wel de smaak van te pakken. Maar ik wil de zaak heel duidelijk omdraaien en zeggen: dit is mijn uitgangspunt en binnen dat uitgangspunt zoek ik naar die en die strips.

Bestaat het uitgangspunt uit een aantal genres, die je er per se in wilt hebben?
Ja, maar je uitgangspunt wordt natuurlijk mede gevormd door het geheel aan strips dat je op dat moment al hebt. Dus toen kreeg ik er een mist veroorzakende grootheid bij, namelijk dat het aantal titels dat voorhanden was, net toereikend was om het beschikbare aantal pagina's te vullen. Dat was een groot probleem. Ik wilde ook niet al te snel al te rücksichtlos een aantal strips er uitgooien, en als ik nee tegen een strip zou willen zeggen, zou ik ofwel een alternatief ontwikkeld moeten hèbben ofwel een alternatief hebben moeten vinden om dat in plaats van die andere strip in Eppo te kunnen plaatsen. Dus ik heb dat allemaal vrij traag moeten doen en die traagheid heeft er de afgelopen jaren wel duidelijk doorheen gezeten. Er is wat weggevallen, er is wat bijgekomen, en ik heb ook heus wel eens een foute keus gemaakt, die dan ook weer is weggevallen. Kijk, je kunt wel allerlei dingen rücksichtlos doorknippen, maar dan moet je toch eerst andere dingen hebben laten groeien.

Is Steven Severijn zo'n strip waarvan Frits zei: die moet je de kans geven om gewaardeerd te gaan worden?
Ja, die was niet populair bij de lezers. Ik denk dat het een self fulfilling prophecy aan het worden was, want hoe lang duurt 'de kans geven'? Met *Follet* heb ik een van mijn allermoeilijkste gesprekken gevoerd, want ik kon tegen die man niet zeggen: je kunt het niet. Ik vond het schitterend, zoals die man tekende! Telkens als ik een pagina van hem kreeg, dacht ik: konden een hoop andere mensen dat ook maar zo, met zo'n subtiele pennesteek... Maar de strip liep al vijf of zes jaar, en tja, ik maak geen blad voor vierduizend freaks die Follet te gek vinden. Ik maak een blad voor een groot publiek dat in het blad een stuk ontspanning zoekt, en dan moet je op een bepaald moment de beslissing nemen om die strip er uit te gooien, hoe naar en vervelend je dat zelf ook vindt. En daarmee sloeg ik natuurlijk wel een wig in de jarenlange traditie die toen nog duidelijk in de redaktie gold en daar kwam een stuk friktie uit voort. Er stonden twee verschillende uitgangspunten tegenover elkaar, waarbij voor beide wat te zeggen was. Maar ik denk dat voor mijn uitgangspunt binnen VNU-termen méér te zeggen valt dan voor dat andere uitgangspunt. Dat heb ik steeds tegen de redaktie gezegd: zo'n blad als jullie willen maken, dat kan niet binnen Oberon, want in elke gulden die betaald wordt, zit voor zeven dubbeltjes overheadkosten, of voor één gulden tien, weet ik veel. Dus realiseer je nou wáár je zit en waaróm je hier zit. Maar dat is een heel moeilijk proces geweest, waarin natuurlijk compromissen zijn geslopen, naar beide kanten toe.

Lezersinvloed

Hoe sta jij tegenover de opvattingen die Martin en Frits hadden met betrekking tot de kontinuïteit van het blad, dus twee pagina's per week per strip en geen lange afleveringen?
Daar sta ik zeer positief tegenover, ondanks het feit dat ik geprobeerd heb dat te veranderen.

Blijkt dat toch de juiste formule te zijn?
Ja. We hebben een tijd geleden het plan ontwikkeld om een groter aantal pagina's per week te gaan publiceren, zodat je minder titels per week had, omdat we dachten da de lezers dat prefereerden. We hebben toen wel het risiko ingekalkuleerd dat een lezer er uit zou kunnen stappen, als je in plaats van tien titels er nog maar vijf hebt waarvan er een of twee toevallig niet goed vallen bij die lezer. Dus op het moment dat we besloten hebben om het te proberen, hebben we tegelijkertijd gezegd: zijn er signalen dat we mis zitten, dan moeten we een ingebouwde mogelijkheid hebben om dat meteen terug te schroeven. Die signalen zijn heel snel gekomen en we hebben toen een aantal gespreksrondes met lezers van Eppo gehouden om er achter te komen hoe men daar nu tegenaan keek. Zo kwamen we snel tot de konklusie dat veel titels in een klein volume per keer duidelijk de voorkeur had. En toen zijn we snel teruggedraaid naar dat uitgangspunt.

Vormen die gespreksrondes jullie methode om kontakt met de lezers te onderhouden?
Dat is een van de methodes, ja. De beste methode is de postpagina. We beantwoorden alle brieven die we binnenkrijgen, hetzij via een standaardbrief, hetzij, als men wat uitgebreider vragen heeft, met een brief met antwoorden.

Houden jullie daar ook statistieken van bij, van welke strips door lezers worden afgekeurd of juist goed worden gevonden?
Nou, dat is heel moeilijk, als je dat soort kwesties uit lezersbrieven wilt destilleren. Want het is altijd maar een heel klein deel van je publiek dat schrijft en daarmee moet je dus erg voorzichtig zijn. We hebben elk jaar een Eppopinie, en daar moet je nòg voorzichtiger mee zijn, want daar zitten allerlei randfaktoren aan die je niet in kunt schatten. Als een strip er op het moment van de opiniepeiling net een tijdje niet in heeft gestaan, dan scoort zo'n strip minder hoog dan verhalen die er op dat moment juist wel in staan. En bovendien geldt de kracht van kontinuïteit: elke week een pagina *Sjors en Sjimmie* heeft een veel krachtiger impact dan anderhalf verhaal van de *Partners* per jaar, of af en toe een one-shot van een of andere stripfiguur.

Hoe selekteren jullie de lezers die jullie bij elkaar roepen voor zo'n gespreksronde?
Dat doe ik niet zelf. We hebben een aparte marketingafdeling en ik denk dat er via *Medianet,* de abonnementenorganisatie, een selektie wordt gemaakt naar leeftijd, sociale achtergronden etc.

Komen die lezers met de redaktie praten?
Nee, we nodigen iemand die daarvoor gestudeerd heeft uit om vragen samen te stellen, met cross-checkings en al dat soort ingewikkelde dingen. Ik zit wel achter glas mee te kijken en als ik iets speciaals wil weten dan kan ik dat in een apparaat roepen en dan horen zij dat, geloof ik. Het geheel wordt op video vastgelegd en er worden rapporten over geschreven.

De terugloop van het albumprogramma, is dat te wijten aan de recessie of komt het omdat de markt is overvoerd?
Ik denk dat het eigenlijk heel simpel is. We zijn in 1975-76 met het albumprogramma begonnen en dat was een periode waarin alles tamelijk gemakkelijk te verwezenlijken was. Ik denk dat we toen de optimistische politiek hebben gevoerd van: pomp er maar in, want ze kopen het toch wel. Maar daarna zijn er wat meer uitgevers op het idee gekomen om dat te gaan doen. Zo werkt dat mechanisme, en ik denk dat je te gemakkelijk bepaalde titels in een bepaalde vorm tegen een bepaalde prijs ook maar die markt inslingert en dan gaat er op een ge-

geven moment automatisch een selektieproces in die markt plaatsvinden.
Dat was ook de filosofie: Oberon wilde een marktpositie hebben en ging zoveel strips uitbrengen als zinnig leek en zoveel als de markt kon hebben, en als op een gegeven moment die markt dan verstopt raakt, dan moet iedereen de helft terug, maar dan heeft Oberon toch nog altijd het grootste marktaandeel. De titels die sterk staan, houd je dan toch nog altijd over.
Maar de klap is harder aangekomen dan verwacht werd, door de ekonomische recessie. En vooral de psychologische klap van de recessie heeft heel erg sterk doorgewerkt: het publiek is daardoor erg pessimistisch geworden en geeft zijn geld veel minder gemakkelijk uit, maar gaat sparen.

En de terugloop van de oplage van Eppo, is die ook te wijten aan de recessie, of aan de terugloop van het kinderaantal?
In ieder geval aan het kleiner geworden kinderaantal, en daar zullen we de komende tien jaar nog wel last van houden. In mijn ogen is er een ander probleem – maar dat is wel een persoonlijke visie – namelijk dat Oberon zich toch altijd op een wat traditionele manier gemanifesteerd heeft in de jongerenmarkt, terwijl die jongerenmarkt zich de laatste tien jaar nogal snel heeft ontwikkeld. Volgens mij heeft Oberon met het maken van bladen altijd nogal sterk gegokt op het beschermde milieu, maar ik geloof dat er tegenwoordig zo langzamerhand nog maar weinig beschermd milieu bestaat. En die discrepantie heeft denk ik ook te maken met het probleem dat je oplage onder druk komt te staan. In de formule, het koncept en de visualisatie van het blad heeft Oberon toch steeds die traditionele kant getoond. Om het simpel te zeggen: hoever staat een blad als Eppo dat is gemaakt voor jongens van tien tot vijftien, nu bij of àf van die jongens van tien tot vijftien.
Want de wereld is veranderd. In Tina wordt niet geschreven over abortus en over scheidingen, maar het is wèl gemeengoed geworden. En hoe is dat nu met elkaar te rijmen? In Eppo voeren we een heel voorzichtig beleid wat betreft de techniek en de ontwikkeling van techniek, met name in de gevechtstoestellen-sfeer; ik weet zelf dat een jongetje van tien liever een Tomahawk door Eppo ziet vliegen dan een Boeing 747 of een of ander modern sportvliegtuigje. Wij zitten toch hier op deze stoelen het allemaal wel te weten voor de jongetjes die buiten lopen. Daar hebben we binnen dit bedrijf jarenlang leuk feest van gevierd, maar ik denk dat het tijd is om ons te gaan afvragen of we dat nog wel jarenlang vol kunnen houden. En die vraag wordt nu gelukkig ook binnen Oberon aan de orde gesteld.

Gestaag dalende oplage

Hoe sterk is de oplage gedaald?
We hebben een analyse gemaakt van de oplage en zijn daarbij teruggegaan tot 1967. We hebben kunnen konstateren dat, afgezien van een piek in 1975 – maar dat

De omslag van de eerste Eppo in de nieuwe formule

was een kunstmatige piek omdat toen Sjors en Pep samengingen in Eppo –, de oplage per jaar gestaag aan het dalen is geweest, heel geleidelijk met een ijzeren regelmaat. Onmiddellijk kwam toen de vraag op: wat moeten we nu met zo'n traditioneel striptijdschrift? En hoe moet dat gerijmd worden met de VNU-opdracht, waarbinnen we in massamedia denken? Want dat is het uitgangspunt binnen de VNU: niet gewoon blaadjes maken, maar een zo gróót mogelijk blad maken. Daarmee zijn we de afgelopen tijd heel erg intensief bezig geweest.

Wanneer is Eppo echt verlies gaan maken?
Eppo zat al in het verlies op het moment dat ik hoofdredakteur werd. Maar ik ben wat weifelend met de cijfers, omdat je die cijfers op ongeveer tachtig verschillende manieren kunt interpreteren. Maar in iedere geval kon je wel konkluderen: hé, het gaat niet goed met het blad. Die lijn ligt er dan wel vanaf 1967 en dan kunnen we allemaal wel gaan roepen dat het door het afnemen van het kinderaantal komt, en door de recessie en door het slechte weer en door weet ik veel wat, maar we moeten toch gaan proberen er wat aan te doen. Ik denk dat we nu in een tussenvorm zijn beland.
Ik geloof niet dat het blad, zoals het er nu ligt, de komende tien jaar door kan.

Wat is het doel van de huidige veranderingen in Eppo? Goedkoper produceren?
Ook ja. Titels herplaatsen van *Tangy* en van *Roodbaard,* omdat je vindt dat die de beste titels in dat genre zijn, beter dan nieuwe titels of nog te maken titels. Verder wilden we een stuk rust in het hele produktionele gebeuren. Dat zijn wel de belangrijkste overwegingen geweest.

Maar die eerste verhalen van Tangy en van Roodbaard zijn toch op dit moment in album verkrijgbaar?
In het voorjaar hebben we een aantal panelonderzoeken gedaan, want we overwogen toen al om dat soort verhalen te gaan herpubliceren. Toen werd door sommigen van ons ook al hetzelfde bezwaar dat jij nu ophoest naar voren gebracht, namelijk dat die verhalen in groten getale in de winkel verkrijgbaar zijn, dus het risiko bestaat dat de lezers van Eppo die al ken-

nen. Dat bezwaar hebben we toen heel uitgebreid in die panelonderzoeken ingebouwd en tot onze niet geringe verbazing bleek dat het lezerspubliek dat aan de jonge kant was – en dat is het publiek dat we voor Eppo willen hebben, en daarom is de formule nu ook veranderd – die verhalen niet kende. Dat heeft ons toen over een drempel getrokken, ook al omdat het plaatsen van die verhalen financieel voordelig is en omdat er voor mij een stuk rust aan vast zat op dat moment.

Wat was het voordeel om de oude Roodbaard te nemen en niet de nieuwe verhalen van Roodbaard?
Het komt er heel simpel gesteld op neer dat ik de oude *Roodbaard*verhalen veel beter vind dan de nieuwe. En de overweging dat ze al als album verkrijgbaar zijn, werd zodanig van tafel geveegd in die panelonderzoeken dat dat geen bezwaar meer kon zijn. En toen heb ik alleen nog maar naar de kwaliteit van de verhalen gekeken. Die oude verhalen zijn veel duidelijker, veel direkter getekend, en ik vind dat herkenbaarheid erg grote waarde heeft voor dat jongere publiek.

Vallen er door de nieuwe formule van Eppo Nederlandse tekenaars af?
Nou, eerder Belgische tekenaars, zoals *Eddy Ryssack.* Maar met Eddy had ik al lang hiervoor een aantal intensieve gesprekken gehad over wat we met *Opa* moesten doen. Ik zelf had wat bezwaren tegen de setting: een bejaardenhuis, en – om het plat te zeggen – altijd maar door die gangen rennen; de impact van de strip was volgens mij toch wel grotendeels voorbij. Dat heeft verder niets te maken met het talent van Ryssack, want ik vind dat hij hartstikke leuk kan tekenen. Maar op een opgegeven moment moet je dan toch gaan kiezen en daar is Eddy dan het slachtoffer, tussen aanhalingstekens, van geworden.

Hoe zit het met tekenaars als Peter de Smet en Martin Lodewijk?
Ja, dat is een heel ander verhaal, dat ik liever niet wil vertellen. Ik vind het jammer dat ze weg zijn, maar ik begrijp het ook wel en ik hoop dat ze goede zaken met *Titanic* gaan doen. Ik kan er verder niets over zeggen, want we hebben afgesproken dat we dat binnenskamers zullen houden.

Maar zou er, los van deze zaken, in de nieuwe formule van Eppo nog wel plaats geweest zijn voor een strip als De Generaal, omdat Peter de Smet zich toch op een steeds ouder publiek ging richten?
Nee, ik had met de manier waarop *De Generaal* zich op dat moment ontwikkelde, ook moeite binnen het Eppo-konsept. Dat typische verbale geweld, veel halftotaaltjes... terwijl we juist een jonger publiek wilden gaan bereiken. Maar als ik nog even op die onderzoeken naar het lezerspubliek terug mag komen: daardoor kwamen we er achter dat we ook nog een heel groot stuk ouder publiek hadden. Toen we besloten om jonger te gaan zitten, hebben we ons natuurlijk ook afgevraagd: wat moet er u nu met die oudere groep gebeuren? Maar we hebben besloten om het risiko te nemen die groep voor het hoofd te stoten, omdat we straks uit de onderlaag ons nieuwe publiek weer moeten genereren. En ik vind dat Eppo goed zit, als iemand van zestien of zeventien jaar zegt: het is mijn blad niet meer. Want dan is het een blad met een hele goede stevige formule, waar je op een gegeven moment in leeftijd uitgroeit.

Anticiperen op de toekomst

Gedurende een aantal weken voordat de nieuwe formule van start ging, leek het net of Eppo een beetje stuurloos was: Franka moest onderbroken worden, Agent 327 moest onderbroken worden, Roel Dijkstra werd tot één pagina teruggebracht...
Dat kwam omdat we ons toen een maand of drie met de interne problematiek hebben bezig gehouden, tussen mij en de redaktie, maar ook tussen mij en de direktie. Daardoor hebben we toen naar buiten toe niet de discipline kunnen opbrengen om de medewerkers goed te sturen. Het is ook gebeurd toen ik zes weken met vakantie was. Toen stonden er ook zetfouten in, er waren teksten vergeten, de kontrole was een beetje weg.

Er liepen ook allerlei geruchten, onder andere dat Eppo zou worden opgeheven.
Ja, dat waren soms de meest vreemde geruchten. Zo hoorde ik op een gegeven moment vanuit België het gerucht dat ik ontslagen zou zijn. Dat hoorde ik via-via,

De nieuwe wetenswaardighedenrubriek

Hoe is 't MÓÓÓGELIJK
Twee pagina's vol interessante, leuke, gekke, ongelooflijke wetenswaardigheden over de wereld om ons heen. Heb je ook een vraag? Stuur 'm op naar: Eppo, postbus 6003, 2001 HA Haarlem. We doen ons best de leukste zo goed mogelijk te beantwoorden!
Meer insekten dan mensen
De eerste auto
De allereerste auto werd gebouwd door de Amerikaan Henry Ford in 1896. De wagen had geen remmen en kon niet achteruit rijden.
Suiker zonder smaak
Hoe ontstaan aardbevingen?
AAK JE EIGEN REGENBOOG!
De zon, het kacheltje in de hemel

dat was heel grappig.

Hoe ziet de toekomst er uit? Je hebt daarstraks gezegd dat Eppo zoals het er nu ligt, misschien niet kan blijven bestaan...
Het is mijn persoonlijke visie dat Eppo in deze traditionele vorm de komende jaren niet zal blijven bestaan en daarom zijn we met een aantal mensen bezig om een stuk analyse te doen en te kijken in hoeverre we kunnen anticiperen op de toekomst; misschien dat er dan een wat aangepaste formule uit zal rollen. Over de huidige formule hebben we met name van de wat oudere lezers veel minder ongunstige reakties ontvangen dan we verwacht hadden. Misschien blijkt dat we met een bijna onmerkbare aanpassing in het blad op het goede spoor zitten. We volgen de reakties nu elke week, we panelen elke week, we sturen elke week vragenlijsten naar zo'n twee- à driehonderd lezers. En hun wil is niet wet, maar ze geven wel impulsen en signalen waarmee we wat kunnen doen.

Wat zijn de signalen over de tekstpagina's, dus de Kijkachtige pagina's?
Het probleem is dat de poststaking daar net tussendoor heeft gezeten, dus die vragenlijsten zijn pas binnengekomen en die worden op dit moment nog geanalyseerd. Die pagina's zijn nog niet helemaal zoals ze moeten worden, maar we hebben met nummer 44 een krachttoer uitgehaald om de nieuwe formule zo snel mogelijk in te laten gaan. Die pagina's moeten nog groeien en daar zijn we nu heel hard mee bezig. Dat soort gimmicks als die achtdelige *Sjors & Sjimmie*-poster willen we er ook wat meer in gaan brengen. We gaan een heel grote voorjaarskampagne krijgen en daarvoor hebben we een stuk marketingbudget gereserveerd. Dus die geruchtenstroom over het verdwijnen van Eppo is onzin, want we stoppen natuurlijk niet een gigantisch bedrag in een blad dat over drie maanden weer van de markt verdwijnt.

De VNU heeft dus kennelijk nog vertrouwen in een blad als Eppo, maar dan met een lagere oplage?
Je drempel is moeilijk te bepalen. Maar dan krijg je een andere kwestie die ik wel even wil aanroeren: het is maar de vraag of er op de jongerenmarkt de komende tien jaar nog massamedia zullen zijn. Minder kinderen, de gezinssamenstelling, ekonomische problemen, etc. En de segmentatie van de jeugd: de ene groep denkt zus en de andere groep zo. Dus dat vormt weer een probleem in een heel andere orde van grootte voor de VNU en voor Oberon dan het Eppo-probleem, als je dat tenminste een probleem wilt noemen. Er speelt zoveel door elkaar heen op dit moment dat het heel moeilijk traceren is. Maar het zijn in ieder geval dingen waar we ons nu eindelijk eens van bewust zijn geworden en waar nu eindelijk ook eens vanuit andere disciplines naar gekeken wordt. Er komt nu eindelijk eens ècht cijfermateriaal naar boven en er wordt nu eindelijk eens wat gedaan met dat cijfermateriaal.

Kan de konsekwentie zijn dat er over een aantal jaren dan helemaal geen jongerenbladen meer zijn?
Natuurlijk wel, die zullen er altijd blijven. Kijk, de VNU wil de jongerenmarkt behouden; die principiële keuze ligt er. Maar ik kan niet koffiedik gaan kijken. Misschien heb ik in 1988 naast Eppo nog wel een humorblad voor tien tot twaalfjarigen en een maandblad van zes gulden voor vijftien- tot twintigjarigen.

Ik vroeg dat omdat je net zei dat er misschien geen massamedia voor jongeren meer zullen zijn.
Ja, maar je kunt ook vijf bladen hebben met een oplage van twintigduizend elk. Als we straks tegen de direktie zeggen: dit is de analyse en daar is geen speld tussen te krijgen, dan kunnen ze het er niet mee eens zijn, maar dan hebben ze pech gehad, want dan is het over een paar jaar afgelopen. Je moet zelfs als groot, log bedrijf anticiperen op de toekomst.

Behoud van de markt

Is de huidige opzet van Eppo een formule waarmee je quitte zou kunnen spelen?
Ik denk het net niet. Maar ook dat is weer verneukeratief, want de albumopbrengsten of de syndicationopbrengsten, waarvoor ik in dit blad alle lasten draag, worden niet bij de exploitatie opgeteld. Maar als ik dat wèl doe, dan zit ik in de plus. Dus die cijfertjes, daar wind ik me niet zo erg over op. We willen hoe dan ook dat stuk markt blijven beheersen en dat doen we op dit moment met het grootste blad in die markt, met Eppo. Daar kan best nog wat aan veranderd en verbeterd worden en dat gaan we ook doen. En daar overheen: hoe is onze blik voor de komende tien jaren. Ik realiseer me dat, als Eppo de kracht van de goede formule heeft en iedereen van zestien jaar er dus uitloopt, we dan in de loop van volgend jaar wel eens zullen overwegen of we niet een blad kunnen gaan maken voor die mensen van zestien jaar en ouder.

Wordt dat dan een blad waarin voor eigen produktie geen plaats is, omdat het een kleinere oplage zal hebben en dus goedkoper gemaakt moet worden?
Ik denk dat het andersom is: een blad met een kleine oplage kun je duurder maken, omdat de wil om het te kopen groter is. Dat is een kwestie van kalkuleren en van inschattingen maken. Ik denk persoonlijk dat, als ik er een blad naast zou kunnen en mogen zetten voor het zestien- tot twintigjarigen-segment, dat om te beginnen geen weekblad zou moeten zijn en dat het een ander druktechnisch procédé zou moeten hebben, en dat ik er een hoger bedrag voor zou mogen vragen dan één gulden vijftig. Maar dat is een kwestie van rekenen en van gaan kijken hoe je er uit komt. Wat zijn je verwachtingen, wat schat de distributeur in, etcetera etcetera.

En hoeveel van die bladen er al op de markt zijn...
Dat vind ik van minder belang, hoor. Die konkurrentie-analyse maak je wel, maar als je op een gegeven moment besluit dat het moet kunnen, en er zijn al twee of drie andere bladen in die markt, dan moet je zeggen: ik doe het tòch. Want mijn blad wordt dan het beste en dat is dan vervelend voor die andere bladen, maar zo werkt dat nu eenmaal. Ik ga hier niet op mijn stoel achterover hangen en denken: wat jammer dat er al twee bladen zijn, want nu kan ik niet meer. Nee, ik zeg: ik wil het en ik kan het, en dan pas: hé, er zijn er al twee, dus daar kan een derde bij.

Ik heb het gerucht gehoord dat er sprake van was dat het blad weer Sjors zou gaan heten in plaats van Eppo.
Ja, dat is een lucide gerucht. Ik weet hoe het in de wereld is gekomen. Het laatste jaar hebben we heel erg veel gepraat over de jongerenmarkt en de bladen, en ik heb ooit wel eens gezegd dat het misschien handig zou zijn om, als je straks in nieuwe bladen denkt, te overwegen of je dan de titel Eppo moet behouden of dat je misschien beter een andere titel kunt nemen. En als je voor een wat jonger publiek wilt gaan werken, dan is het niet de gekste gedachte om zo'n blad *Sjors* te noemen, want *Sjors en Sjimmie* is de strip met de grootste impact in dat jongerensegment en het is ook kwalitatief een heel goede strip.
Ik heb me ook wel eens afgevraagd waarom ze dat blad in 1975 in godsnaam *Eppo* hebben genoemd...
Ik probeer, samen met een aantal andere mensen, een aantal toekomstverwachtingen op een rijtje te krijgen en een aantal alternatieven in te bouwen, en op dit moment is het zo dat ik Eppo, wel wat aangepast, wil blijven maken. Maar stel nu dat dat niet lukt, om wat voor redenen dan ook. Die markt wil ik niet kwijt, dus op het moment dat je eventueel zou besluiten Eppo uit de markt te nemen, moet je met een nieuw blad komen. Nou, dat nieuwe blad zou eventueel *Sjors* kunnen heten. Of *Cupido,* of *Storm*... of *Lutjebroek,* of weet ik veel.

Is dat het belangrijkste verschil met vroeger, dat er nu meer naar de lange termijn wordt gekeken?
Ja, de noodzaak om dat te doen bestond vroeger veel minder. Tot 1980-81 was het een tamelijk soepel lopend geheel. En dan ben je er niet zo op ingesteld om over de rand heen te kijken, want alles lukte gewoon, wàt je ook deed.
Ik besef dat ik tweeëneenhalf jaar geleden niet in de meest gemakkelijke periode en niet met het meest gemakkelijke uitgangspunt hier ben begonnen. Maar ik moet zeggen dat ik fantastisch veel geleerd heb en dat de uitdaging om er wat van te maken op dit moment natuurlijk veel groter is. Ik heb er nog steeds zin in, want anders zat ik na al die ellende hier niet meer.

Nico Noordermeer: *'Mijn nieuwe als een uitbreiding van de Biblio Beeldverhaal'*

door Rob van Eijck

Nico Noordermeer behoort tot de eerste generatie enthousiaste stripverzamelaars die zich in 1967 verzamelden in het *Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips,* kortweg *Het Stripschap* geheten. In nummer nul van Stripschrift kunt u zijn naam vinden bij de nieuwe leden, die aan de toen nog korte ledenlijst toegevoegd dienden te worden.
Zijn leven lang is Nico verzamelaar geweest van vooral de klassieke strips uit de zogeheten Nederlandse School: *Eric de Noorman, Tom Poes, Kapitein Rob, Kick Wilstra, Dick Bos, Aram.* Als verzamelaar was hij voortdurend bezig met het opstellen van lijsten van verhalen in de juiste volgorde met de korrekte data van verschijning, enzovoort, en door dat gezoek kwam hij precies te weten wat de manco's in zijn verzameling waren. Aangezien het overgrote deel van zijn manco's niet op enigszins normale wijze verkrijgbaar was, besloot hij tenslotte die verhalen maar zelf uit te geven, in de overtuiging dat hij vast niet de enige was die die strips ontbeerde en ze graag aan zijn verzameling zou willen toevoegen.
Zijn allereerste uitgaven waren echter geen strips, maar inventarislijsten die de verzamelaar inzicht moesten verschaffen in verschenen strips. Zo publiceerde hij in 1971 een volledige indeks van de vervolgverhalen die in het *weekblad Kuifje* hadden gestaan. In 1973 en 1974 verschenen een bibliografie van het werk van *Hans Kresse* en een aanvulling daarop, waarin tevens een vrijwel onvindbare strip was afgedrukt: *Xander.* Een jaar later kwamen de eerste echte stripuitgaven: *Roland de jonge jager* van Kresse en *Pip en de gouden sleutel* van Ben van Voorn. Daarna verschenen weer enkele stripkundige werken: de *Piet Wijnbibliografie* (1976), de begeleidende boekuitgave bij de tentoonstelling in *'t Princessehof* in Leeuwarden (1977) en *Bulletje en Bonestaak* (1977). Daarnaast hield Nico Noordermeer zich gedurende deze jaren ook bezig met het organiseren van tentoonstellingen en leverde hij vele bijdragen aan Stripschrift.
Na deze reeks uitgaven zonder veel onderlinge samenhang volgde dan in 1981, na een onderbreking van vier jaar, de oprichting van *Uitgeverij De Lijn,* die sindsdien met grote regelmaat delen in *De Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal* uitgeeft. En binnenkort start *De Lijn* een nieuw stripblad, dat zich onderscheidt van alle andere bladen doordat het voornamelijk oude tot zeer oude strips zal bevatten, zodat dit blad een aanvulling op de *Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal* genoemd mag worden.
Met Nico Noordermeer, die wegens zijn parttimebaan slechts parttimeuitgever is, hadden wij een gesprek over dit nieuwe tijdschrift, maar ook en vooral over zijn andere uitgaven en de bedoelingen daar achter.

album robbedoes
album robbedoes
album robbedoes

tijdschrift moet gezien worden theek van het Nederlands

Nico Noordermeer: Aan het eind van de zestiger jaren bestond er nog een groot gebrek aan informatie over strips en omdat ik toch konstant met lijsten van allerlei series bezig was, was het logisch dat die op kleine schaal vermenigvuldigd en verspreid werden onder belangstellende andere verzamelaars. Samen met *Fred Neve* heb ik toen een indeks op het *weekblad Kuifje* gemaakt in een kleine oplage, van zo'n honderd eksemplaren, geloof ik. We hebben die indeks zelf verspreid, we hebben hem naar het beperkte aantal stripwinkels gebracht dat er toen was.

Hoe kijk je tegenwoordig tegen je eerste uitgave aan?
Nico Noordermeer: Het was een hele bult werk, al die lijsten! Ik geloof niet dat er fouten inzitten en destijds heeft hij in ieder geval in een informatiehonger voorzien. Het was de eerste keer dat er van een stripblad een chronologische opsomming van alle vervolgverhalen verscheen, die ook nog eens gerangschikt waren op tekenaar. Tegenwoordig zou ik zo'n indeks natuurlijk anders uitgeven, want de vormgeving was primitief. Maar in die tijd bestond er nog niks op dat terrein en de technische mogelijkheden waren toen nog gering.
Daarna heb ik de *Kresse-bibliografie* uitgegeven. Kresse was voor mij een van de eerste verzamelobjekten die ik kompleet wilde hebben.

Is het niet bijna onmogelijk Kresse kompleet te krijgen, gezien zijn enorme produktie?
Nico Noordermeer: Ja, maar dat is de drang van de ware verzamelaar, of beter: het trauma van de fanatikus! Hij wil ieder gepubliceerd snippertje papier hebben. Dat is me met Kresse trouwens aardig gelukt, want behalve zijn strips heb ik bijna al zijn gepubliceerde illustratiemateriaal in boeken en tijdschriften, zoals in *Revue, Panorama, Metro, Tom Poes Weekblad.* Ik heb zelfs Skandinavische ingekleurde Erics met balloons, een Poolse Eric, Engelse Erics en *Matho Tonga* kompleet, zelfs in het Deens. En waar ik bijzonder blij mee ben, is de originele publikatie van de eerste verhalen van Eric uit *Het Laatste Nieuws* van 1946.

Kresse kompleet

Door kontakten met verzamelaars bleek dat er behoefte bestond aan een zo kompleet mogelijk overzicht van al het werk dat Kresse gepubliceerd heeft. Toen Hans Kresse zelf die bibliografie doorkeek, zuchtte hij: 'Heb ik dat echt allemaal geteken? Ik word er al moe van als ik het zie...'

Heb je het allemaal zelf gedaan of heb je ook informatie van anderen gehad?
Nico Noordermeer: Niet veel, de meeste informatie kwam uit mijn eigen verzameling. Van *Ton Koninckx* heb ik wat informatie over *Matho Tonga* gehad. De aanvullende gegevens die in *Xander* verwerkt zijn, zijn grotendeels gebaseerd op reakties van gebruikers van de eerste bibliografie. Ook uit België kwamen reakties, zoals van *Roger Decadt.* Gelijktijdig met het werk voor de Kresse-bibliografie ben ik begonnen met het verzamelen van gegevens over Piet Wijn. Want de lijsten die nodig zijn voor zo'n bibliografie zaten eigenlijk al in de totale registratie van mijn verzameling en mijn belangstelling. Want toen ik begon te verzamelen ben ik meteen begonnen met het registreren van alles wat ik wilde hebben. Piet Wijn is voor mij net zo'n verzamelobjekt als Kresse en dus was ik met het werk van beide tekenaars tegelijk bezig.

In die tijd heb je ook je eerste strips uitgegeven.
Nico Noordermeer: Ja, *Roland de jonge jager* en *Pip en de gouden sleutel.* Ik was toen met Kresse bezig en behalve de verhalen van Eric waren er voor een verzamelaar weinig andere strips van Kresse in handen te krijgen. *Roland* stond in *Olidin* en dat was een blad dat nauwelijks meer te vinden was. Het leek me een goede zaak om dat verhaal uit de vergeetput op te diepen. En *Pip en de gouden sleutel* kwam boven water toen ik bezig was met een interview met Ben van Voorn voor Stripschrift. In dat interview bleek dat Ben van Voorn een belangrijk aandeel heeft gehad in de produktie van *Tom Poes,* zoals onder andere blijkt uit het feit dat hij nu de achtergronden van de grote *Bommel-film* heeft getekend. *Pip en de gouden sleutel* is een verhaal dat nooit eerder was gepubliceerd en helemaal de sfeer uitademt van de Toonderproduktie; dat leek me een erg goede reden om *Pip* uit te geven. Ik heb het verhaal laten drukken in een oplage van 250 eksemplaren en toen geprobeerd het via de stripwinkels te verspreiden, maar er bleek helemaal geen belangstelling voor te zijn. Toen heeft echter de bibliotheekdienst er meer dan 200 eksemplaren van besteld, waardoor er een herdruk van 50 nodig was en dat had tot gevolg dat het verhaal in totaal in een oplage van 300 eksemplaren is verschenen.
Na die twee strips heb ik het standaardwerk over *Bulletje & Bonestaak* van *Jan Kooyman* en *Hans Stoovelaar* uitgegeven. Ze kwamen bij me met de vraag of ik dat wilde doen, waarschijnlijk omdat niemand anders het wilde uitgeven en ik als enige er gek genoeg voor was. Qua vormgeving was dit de eerste uitgave waar ik nu nog tevreden over ben. Alle voorgaande uitgaven zijn toch wat amateuristisch en sommige zelfs ronduit slecht. De mogelijkheden waren in die tijd nog niet zo groot: de offsettechniek verkeerde toen nog in het beginstadium van zijn ontwikkeling en ik was zelf ook nog nauwelijks van alle mogelijkheden op de hoogte.

Meer kontinuïteit

Zijn die twee strips de basis geweest van het opzetten van Uitgeverij De Lijn?
Nico Noordermeer: *De Lijn* is een logisch voortvloeisel van alle voorgaande aktiviteiten. Toen ik destijds bezig was met uitgaven die te hooi en te gras verschenen, kwam mede door de manco's in mijn eigen verzameling het idee naar boven dat er een behoefte moest bestaan aan een reeks heruitgaven van strips die niet meer te vinden zijn omdat ze nooit in boekvorm verschenen zijn. Daarom wilde ik in plaats van af en toe eens een losse uitgave te laten verschijnen, er meer kontinuïteit in brengen.
Door zeer drukke werkzaamheden in mijn beroep moest ik dat allemaal naar de achtergrond schuiven en een paar jaar lang heb ik niets aan strips kunnen doen. Maar door die drukte ben ik overspannen geworden en toen moest ik verplicht rust houden, waardoor ik de mogelijkheid kreeg om de vage plannen die ik toch al had, goed uit te werken. Mijn oude liefdes heb ik in *Uitgeverij De Lijn* het eerst gepubliceerd, zoals het werk van Piet Wijn en van Frits Kloezeman, en die oude liefde blijkt ook uit het feit dat ik tekststrips uitgeef in oblongformaat, en met nietjes. Die nietjes zijn essentieel om het zoveel mogelijk op de vijftigerjaren-oblongboekjes te laten lijken. Helaas is het niet mogelijk om er roestige nietjes in te laten slaan, want dat zou voor de verzamelaar helemaal het summum zijn! Het doel van *De Lijn* is dus om oud en ook wel nieuw Nederlands stripwerk in een reeks te brengen die op een gegeven moment een schets kan geven van wat er zoal

sinds de oorlog in Nederland aan strips is geproduceerd. Hoeveel boekjes er ook in mijn reeks gepubliceerd zullen worden, toch zal het nooit een totaalbeeld kunnen geven. Maar in kombinatie met de *Zwart-witreeks* van *Oberon* en de *Toonderarchiefreeks* van *Arboris* is het voor elke verzamelaar mogelijk om een betaalbaar overzicht te krijgen van de geschiedenis en ontwikkeling van het Nederlandse beeldverhaal in de periode na de Tweede Wereldoorlog. En als je dan ook nog Stripschrift leest, ben je helemaal kompleet...!

Volle medewerking van tekenaars

Uitgeverij De Lijn heeft een goede samenwerking met *Het Stripschap,* want ons beider doel is het propageren van het Nederlandse beeldverhaal. Echt puur samenwerken is het eigenlijk niet, maar er is goed overleg om te voorkomen dat we elkaar in de wielen rijden; en *Het Stripschap* verspreidt de uitgaven van *De Lijn* natuurlijk ook via de ledenservice. Een voorbeeld van meer direkte samenwerking is de gekartoneerde versie van *Liselore* die speciaal voor *Het Stripschap* is uitgegeven en niet in de handel is gebracht. Naast het uitgeven van boekjes probeer ik ook door middel van tentoonstellingen belangstelling op te wekken voor een bepaalde tekenaar of voor de strip in het algemeen. Zo heb ik in 1977 een overzichtstentoonstelling samengesteld in Leeuwarden in de Princessehof, en daar natuurlijk ook een boekje bij uitgegeven. Later heb ik nog een Piet Wijntentoonstelling georganiseerd, die eerst in Heerenveen gehangen heeft en later naar diverse andere plaatsen is gegaan.

Word je gevraagd om zo'n tentoonstelling op te zetten?
Nico Noordermeer: Nee, want hoe gaat zoiets... Je bent bezig met het werk van Piet Wijn en je denkt dan: daar zou een mooie tentoonstelling van te maken zijn. Dan probeer je dat te realiseren door kontakt te leggen met mensen die expositiemogelijkheden hebben. En meestal lukt dat wel.

Kun je voor **De Lijn** *steeds alle verhalen krijgen van de tekenaars die je wilt?*
Nico Noordermeer: Als ze niet al elders gepubliceerd worden, zoals *Eric de Noorman,* krijg ik de verhalen wel. Alles wat ik tot nu toe heb willen uitgeven, is gerealiseerd. Soms geeft het problemen en duurt het lang, maar uiteindelijk lukt het me wel. Soms is bijvoorbeeld niet duidelijk waar de rechten van een bepaalde strip liggen, of zijn er voor een bepaald verhaal meer kapers op de kust. En soms wordt een uitgave om puur technische redenen vertraagd, wanneer er bijvoorbeeld originele tekeningen verdwenen zijn of teksten zoekgeraakt, zoals bij *Frank de Vliegende Hollander* van Martin Lodewijk. Aan de tekenaars ligt het niet, want die zijn altijd tot volle medewerking bereid. Denk maar aan de prachtige kijkplaten die Dick Vlottes speciaal voor de *Senmoet*-uitgaven heeft getekend. En meestal maken de tekenaars voor de boekuitgaven een aparte omslag waar ze erg veel aandacht aan besteden. Ik probeer namelijk al mijn uitgaven kwalitatief zo goed mogelijk te verzorgen. Dat lukt niet altijd, maar ik streef er wel naar om het tekenwerk en de tekst zo volledig mogelijk tot hun recht te laten komen. Daarom streef ik er naar de verhalen zo autentiek mogelijk uit te geven: de teksten worden wel gekorrigeerd op taal- en stijlfouten, maar er wordt niets geschrapt of ingekort; en praktisch altijd wordt vanaf de originele tekeningen de drukplaat gemaakt.

Waarop baseer je, behalve op oude liefde, de preciese keuze van de verhalen die je uitgeeft?
Nico Noordermeer: Het is natuurlijk moeilijk om eksakt aan te geven waarom je bepaalde verhalen uitkiest, want de hoeveelheid materiaal waaruit gekozen kan worden, is enorm groot. Hierbij speelt een rol dat sommige verhalen vroeger op mij een grote indruk hebben gemaakt. Als voorbeeld kan ik *Senmoet* noemen, die ik nooit volledig gelezen heb, maar datgene wat ik er wel van gelezen heb, is steeds in mijn herinnering blijven hangen. Een ander voorbeeld is *Dzjengis Khan* van Jos Looman: toen ik die tekeningen in *Pep* zag, viel de aparte stijl ervan me direkt op. Daarnaast probeer ik in mijn reeks ook verscheidenheid aan te brengen, in die zin dat ik van sommige strips een lange, doorlopende serie wil maken en van andere strips slechts één of twee delen wil uitgeven, omdat het niet haalbaar is daarvan de volledige reeks uit te brengen. Maar uit oogpunt van volledigheid van het historisch overzicht is het wel van belang om er tenminste één of enkele deeltjes van op te nemen in de reeks *Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal.*

Nieuw Stripblad

Wat zijn de toekomstplannen van **De Lijn**?
Nico Noordermeer: De bestaande reeksen worden gewoon voortgezet en daarnaast zoek ik naar uitbreiding van de series in oblong en de albumreeks. Omdat ik nu met deze reeksen bezig ben, bleek dat er een aantal interessante korte verhalen voorhanden is die op geen enkele manier in boekvorm in te passen zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan het derde verhaal van *SS Anne*, waarvan ik altijd gedacht had dat het door een Engelsman getekend was, maar waarvan nu blijkt dat de tekeningen van Gerrit Stapel zijn. Omdat dit verhaal slechts 60 stroken heeft, is het onmogelijk om daarvan een apart album te maken. En het ligt niet voor de hand om dit verhaal met korte verhalen van drie andere tekenaars in een album samen te voegen. Daardoor ben ik op het idee gekomen om een periodiek uit te geven waarin ruimte is voor dat soort korte verhalen. Sommige daarvan, die wat langer zijn, worden als vervolgverhaal in enkele nummers geplaatst, terwijl de heel korte verhalen in één aflevering kunnen verschijnen.

Ga je in je blad alleen oude verhalen publiceren of ook nieuwe?
Nico Noordermeer: Het meerendeel zal bestaan uit oud materiaal zoals *SS Anne* van Gerrit Stapel., *Esmeralda* van George Mazure en enige episodes van *Dzjengis Khan* die nooit in *Pep* zijn gepubliceerd; en Frits Kloezeman gaat een nieuw kort verhaal tekenen. Verder zijn er nog besprekingen met andere tekenaars. Ik heb nog geen naam voor mijn blad, maar het gaat maandelijks verschijnen en de streefdatum om te starten is 1 maart 1984.

Ga je alleen strips publiceren of ook artikelen of iets dergelijks?
Nico Noordermeer: Nee, alleen strips. Er komt natuurlijk wel een redaktionele toelichting over de herkomst van het gepubliceerde materiaal en hopelijk ook een paar advertenties.
Om te voorkomen dat men denkt dat er wéér een blad komt dat na een paar afleveringen al stopt, kan ik garanderen dat er in ieder geval zes nummers zullen verschijnen, waarin alle lopende verhalen afgerond zullen worden. Dus de mensen die het blad aanschaffen, blijven niet met half afgemaakte verhalen zitten. Mocht het periodiek een succes worden, dan zal het na die zes nummers zeker worden voortgezet. Het blad moet duidelijk gezien worden als een uitbreiding van de *Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal,* omdat de doelstelling er achter dezelfde is: het beschikbaar maken voor verzamelaars van oude Nederlandse strips die al lang niet meer verkrijgbaar zijn, in een uitgave die kwalitatief verantwoord is.

De opheffing van Okki, Jippo en Taptoe: het einde van een tijdperk

door Har Brok

Begin oktober '83 maakte uitgeverij Malmberg bekend dat met ingang van het schooljaar 1984/85 de jeugdbladen 'Okki', 'Taptoe' en 'Jippo' ophouden te verschijnen. Dit bericht haalde in ruime mate de pers met een bijzonder goed item op het Jeugdjournaal over het recht op subsidiëring van jeugdbladen. De opheffing van deze bladen betekent namelijk niet alleen een gedwongen ontslag of in het beste geval overplaatsing binnen het uitgeversconcern VNU van maar liefst vijftig werknemers, het is ook het einde van een aantal jeugdbladen die in nauwe aansluiting op het onderwijs volop in en via scholen gelezen worden. Bovendien zijn deze bladen de enige erfgenamen van het Rooms-Katholiek jeugdbladwezen dat ooit floreerde onder de titels 'De Engelbewaarder', 'Weekblaadje' en 'Roomse Jeugd'. Voor de stripwereld is deze gebeurtenis niet minder belangrijk, want in deze bladen en hun voorlopers verscheen veel werk van stripauteurs. Produkten die inmiddels vergeten zijn (hoewel: 'De verstrooide Professor'!), maar ook veel origineel en recent werk van gerenommeerde auteurs als Jan van Haasteren, Fred Julsing, Joost Swarte, Gerrit de Jager, Wim Stevenhagen, Patty Klein, Jan Vervoort, Willy Lohmann, Ben Verhagen en Paul Bodoni. Al eerder stootte Malmberg het prachtig uitgevoerde blad 'Primo' af en daarmee is de mogelijkheid om in Nederland als stripauteur/illustrator aan de kost te komen een gevoelige slag toegebracht.

Het Kleuterblaadje 15 mei 1950

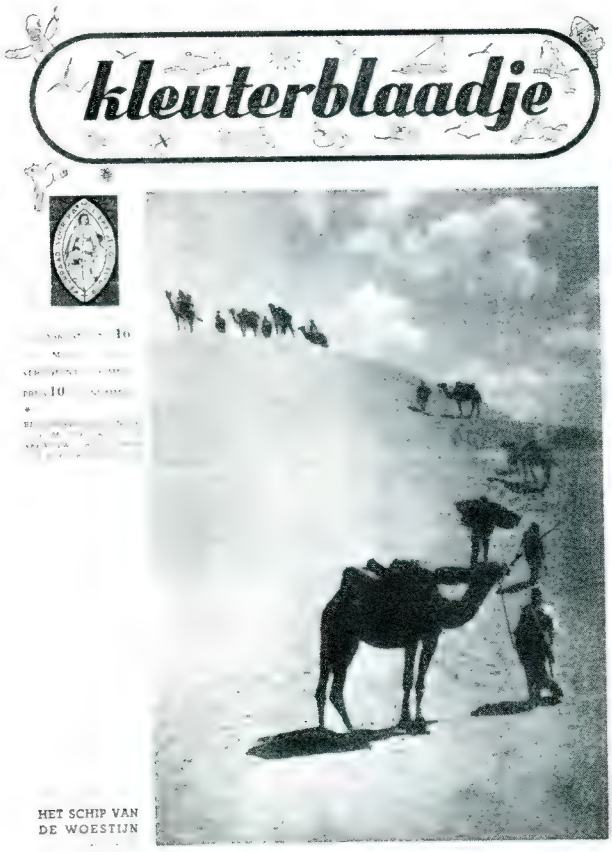

Het Kleuterblaadje 15 december 1950

Middenin: Toverkaart

Okkie anno 1982

Okkie anno 1972

Rooms-Katholiek

Het deficit van het Rooms-Katholiek jeugdbladwezen is in feite door deze gebeurtenis niet getekend, al zal de naam *Okki* (voor kenners nog steeds de afkorting van *Onze Kleine Katholieke Illustratie)* de gedachten die kant doen afdwalen. De sluipmoord op de enige kanalen waarlangs strips zich binnen konden dringen in RK-Nederland heeft zich allang voltrokken door de ondergang van het dagblad *De Tijd,* van de *Katholieke Illustratie,* van het *Weekblaadje voor de Roomse Jeugd, Roomse Jeugd* zelf, het *Kleuterblaadje, De Engelbewaarder, Onze Kleine Katholieke Illustratie,* enzovoorts. Een ingewikkelde tijdschriftenkoncentratie, die zelfs met het speurwerk van kenner Albert Tol in het *Stripleksikon der Lage Landen* amper te volgen is. Wat resteert is de door Coenders uitgegeven *De strijd om Kruger's millioenen* (CISO 21), eeuwig leverbaar omdat de echte RK-lezers van strips niet meer herinnerd willen worden aan dit jeugdtrauma en omdat andere liefhebbers het 'RK' als barrière zien.

De eerste tekenen van loskoppeling van het katholiek imago doen zich al voor in 1950 als met ingang van de 32ste jaargang het *Kleuterblaadje* overgaat op een nieuwe lay-out en de vermelding van de Bisschoppelijk Censor P.J.M. Heskes pr. van de vooromslag verhuist naar een onopvallend plekje achterin. Met Heskes verhuist ook het stempel van de 'Keurraad voor Katholieke Jeugdlectuur'. Kort daarop en wel op 1 oktober 1953 een nieuwe face-lift: *Roomse Jeugd* wordt omgedoopt in *Taptoe,* want 'Bij TAPTOE denk je aan vrolijke muziek en daar doet ons blad ook aan denken' aldus het redaktioneel. Het stempel van de Keurraad is verdwenen, maar in het kolofon blijft censor Heskes in kleine lettertjes vermeld. Een volgende belangrijke datum in deze ontwikkeling is 1964 als N.V. Drukkerij de Spaarnestad en de Centrale Beleggingsmaatschappij N.V. (Cebema) tot een fusie besluiten. De Cebema omvatte onder andere De Geïllustreerde Pers en Uitgeverij L.C.G. Malmberg. Toen Malmberg en Spaarnestad samen binnen het V.N.U.-concern kwamen was het een logische zaak de twee edukatieve jeugdbladen *Okki* en *Taptoe* onder te brengen bij een uitgeverij die met schoolboeken en andere edukatieve uitgaven al jarenlange ervaring had: Malmberg dus. Deze veranderingen is ook aan de bladen zelf waar te nemen. Vanaf nr. 36 van de 46ste jaargang (1965) verschijnt in *Okki* de gagstrip *Kimo* (in 1970: *Kimo en Kaja*) van Gerard Wiegel, in 1961 Jan Steeman met *Rik* in *Taptoe,* in 1972 (jg. 54) de gagstrip *Katoen en Pinbal* van Joost Swarte in *Okki.* Het aandeel van de strips wordt steeds groter al blijft het edukatieve element sterk aanwezig. Per september 1974 wordt vervolgens *Okki* gesplitst in *Okki* en *Jippo,* een kommercieel gezien zeer lukratieve ingreep. *Jippo* zit in 1975 al op een vaste oplage van 150.000, terwijl *Okki* zich handhaaft op 125.000. Totale oplagestijging 80.000. *Taptoe* zit op dat moment op het peil van 100.000 eksemplaren.

Stripfonds

Met de introduktie van *Jippo* verschuift het aksent steeds meer van edukatie naar ontspanning, vooral bij *Jippo* en *Taptoe. Jippo* nr. 1 opent uiterst oubollig met 'Dit is een nieuw blad, helemaal alleen voor jullie! Je bent nu te groot voor Okki. Jippo is de naam van het blad. En weet je waarom? Omdat Jippo en Jippientje dit blad maken. Pluis doet ook mee (...)', maar dat toontje is snel verdwenen. In 1974 omvat het jeugdbladenpakket van Malmberg gesegmenteerd naar leeftijd: *Primo* (kleuters, zonder echte strips), *Okki* (klas 1 van de basisschool, dwz. 6-jarigen), *Jippo* (klas 2 en 3, dwz. 7- en 8-jarigen) en *Taptoe* (de hoogste 3 klassen, dwz. 9-, 10- en 11-jarigen). En wat het stripwezen betreft: in 1977 brengt Malmberg zelfs het boek *Stripinformatie* uit, waarin de uitgeverij zijn 'stripfonds' presenteert:

– Corrie Hafkamp/René Pullens met de gagstrip *Loes en Daniël* (in *Primo* vanaf 1976);
– Corrie Hafkamp/Pien Hazenberg met de gagstrip *Martijn en Jolijn* (in *Primo* 1975-76);
– Gerard Wiegel met de gagstrip *Kimo en Kaja* (in *Okki* vanaf 1975);

Taptoe in september 1983

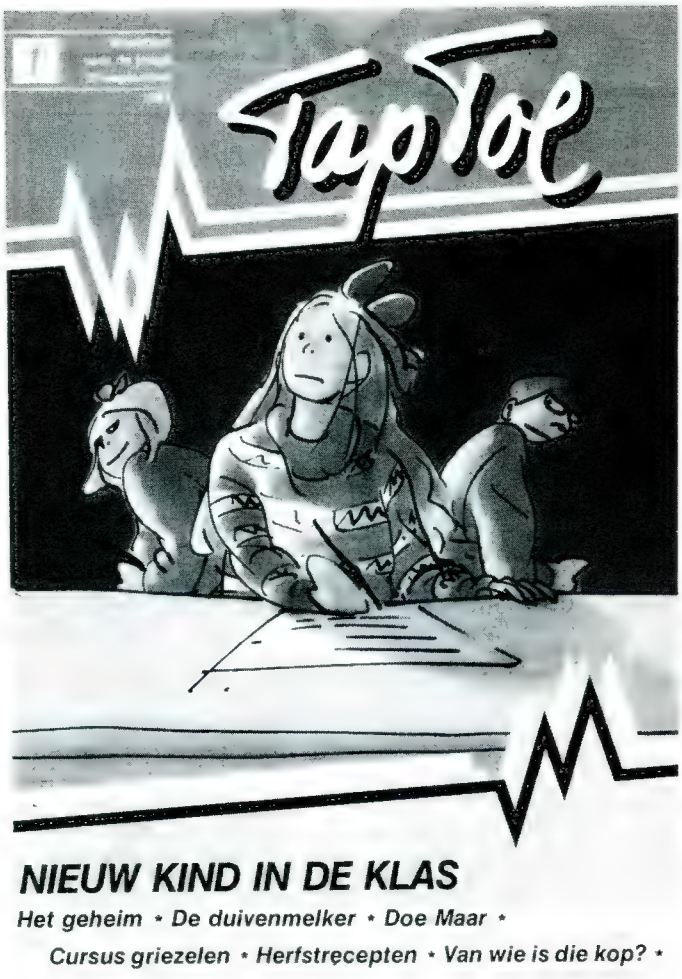

Taptoe 9 oktober 1982

– Patty Klein/Jan van Haasteren met de gagstrip *Erik en Opa* (in *Jippo* vanaf 1975);
– Joost Swarte met de gagstrip en latere vervolgstrip *Katoen en Pinbal* (in *Okki* 1972-74 en vanaf 1974 in *Jippo);*
– *Frans Hummelman/Jan Steeman met de vervolgstrip Clio en Pluk* (eigenlijk al in *Taptoe* begonnen in 1960);
– Ben Verhagen met de vervolgstrip *Gwenny en Florian* (in *Taptoe* vanaf 1974).

Om de huidige toestand te bereiken moet nog vermeld worden dat twee jaar geleden *Primo* weer opgeheven werd, *Okki* in twee edities ging verschijnen (een kleutereditie en een editie voor de 1ste klas met 4 blz. eerste leesoefeningen ekstra) en dat *Okki*-dit jaar zijn 2 edities weer samenvoegde tot één).

Het klinkt ongeloofwaardig, maar bovenstaande is maar een summier overzicht. De geschiedenis van deze jeugdbladengroep moet dan ook nog geschreven worden. Niet alleen om de vooroorlogse periode, maar ook om het recentste werk van Julsing, Jan Vervoort en Prutswerk naar voren te halen. Duidelijk moge intussen zijn dat het Roomse imago al in de zeventiger jaren geleidelijk verdwenen was.

Oorzaken

Gevraagd naar de kennelijk niet met geloof en kerk samenhangende oorzaken van deze stap van Malmberg verklaart de directeur M.J. van Dalen:

'Het uitgeven van de jeugdbladen is niet een van onze belangrijkste aktiviteiten. Daarnaast zijn er nog drie afdelingen die prima draaien (uitgifte van boeken voor het basisonderwijs, voor het voortgezet en wetenschappelijk onderwijs en de afdeling fysika, die zaken als mikroskopen, voedingsapparaten en kleine komputers aan de school brengt). Die willen we graag zo gezond houden. De jeugdbladen gaan echter een steeds zwaardere claim leggen op de winst, die de andere afdelingen scoren.
Ze zitten al enige tijd fors in de verliescijfers. Dit jaar, nu we 100.000 abonnementen te kort komen om zelfs maar quitte te draaien, is dat verlies zelfs becijferd op circa drie miljoen gulden. De teruggang in het aantal abonnementen van 400.000 in het topjaar 1978 tot circa 170.000 nu moet op het conto geschreven worden van de vermindering van het aantal kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar en de voortgaande druk op de gezinsbudgetten. De besteedbare ruimte in het salaris wordt krapper en krapper en wanneer je als ouders dan voor je kind moet kiezen tussen Jippo *of het zaterdagmiddagklubje, dan heb ik er alle begrip voor dat die keuze wel eens niet voor* Jippo *uitvalt. Hoe jammer dat op zich ook is. Want ook al horen onze jeugdbladen* Taptoe, Okki *en* Jippo *met een abonnementsgeld van ongeveer vier tientjes per jaar tot de goedkoopste jeugdbladen in ons land en hebben we doelbewust – al mocht dat wel van het ministerie- een abonnementsgeld-verhoging afgewezen, toch blijken die vier tientjes een steeds grotere drempel voor gezinnen te vormen.'*

Een aantal ekonomische redenen dus, te weinig kinderen en te weinig geld. Maar er is kennelijk meer. Dhr. van Dalen: *'Het stoppen met* Okki, Taptoe *en* Jippo *is toch weer een nieuwe schakel in het afbraakproces, dat in de jeugdkultuur aan de gang is. Wat er op een gegeven moment overblijft kun je bestempelen als 'los, geinig en goedkoop'. Met dergelijke massaprodukten kun je je brood als uitgever nog wel verdienen, maar daar passen wij voor.'*

Dus géén ekonomische oorzaken en wel degelijk inhoudelijke oorzaken als we Van Dalen goed beluisteren. Daar zou dan nog wel wat aan gesleuteld kunnen worden, de formules van deze bladen zijn al zo vaak veranderd. Van Dalen: *'Ik heb er echt professioneel de pest in, dat het ons niet lukt deze edukatieve jeugdbladen, die zo goed aansluiten bij wat er op school behandeld wordt en die hele wezenlijke zaken behandelen, op ekonomisch haalbare wijze uit te geven. Of we de moed al helemaal hebben opgegeven? Dat niet, het gordijn is nog niet definitief gevallen, dus er blijft ruimte voor enige hoop. Op het ogenblik is een soort kommandoploegje van redaktieleden in hoog tempo ideeën aan het ontwikkelen om op de een of andere manier door te gaan. Maar je zit met het probleem dat het vrijwel ondoenlijk is om bijvoorbeeld een blad voor de totale basisschool te maken. Daarvoor lopen de leeftijdsgroepen te ver uiteen, maar misschien dat er toch nog een*

Jippo
jeugdblad voor nederland en vlaanderen • augustus 1974 • 1e jaargang • verschijnt wekelijks 1
Jippo..., het nieuwe blad!
lekker kijken en lezen!
wel nee, lekker kauwen en eten!
Jippo

Jippo nr. 1

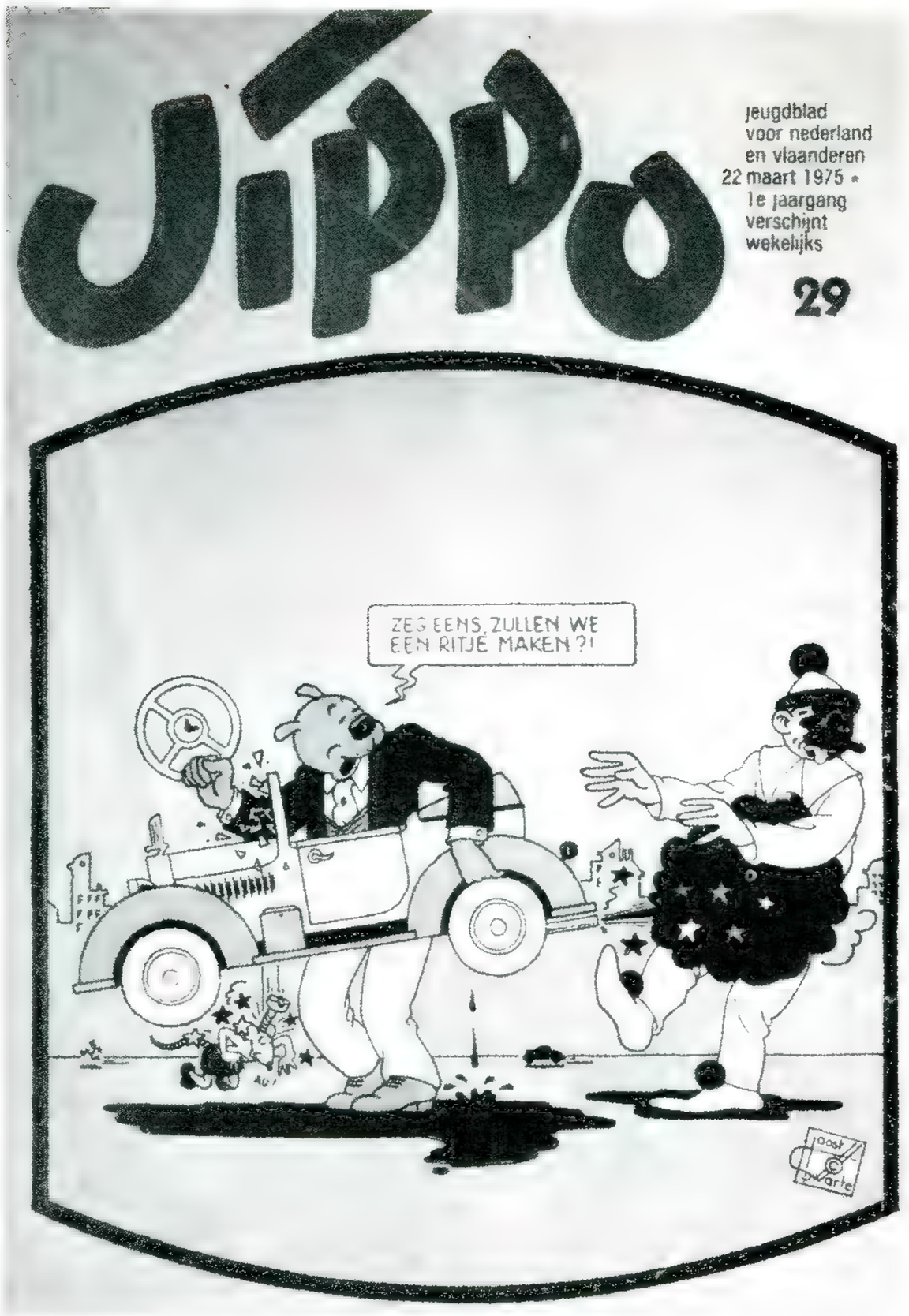

Jippo anno 1975

bruikbaar idee uit het overleg rolt. We hebben er in ieder geval veel voor over om "iets", bijvoorbeeld eenvoudig uitgevoerde maandbladen in plaats van weekbladen, te laten voortbestaan. Want deze edukatieve lijn, die bij Malmberg door de jaren heen is ontwikkeld, zo maar definitief afbreken, is wel het meest destruktieve dat je je kunt voorstellen.'

Direkteur Van Dalen voelt er niets voor om de bladen over te doen aan een andere uitgever: *'Ik ben eerlijk gezegd tot mijn stomme verbazing door enkele uitgeverijen gebeld die wel interesse hadden. Dat heeft voor mij het idee van: zet de zaak maar bij het grof vuil en iedere opkoper die langskomt mag een prijs roepen. Nee, dat nooit.'*

Redding?

Twee maanden na de eerste alarmerende berichten, het is inmiddels 1 december 1983, is het 'kommandoploegje' uitgebroed en besluit Malmberg om toch door te gaan. *Okki* zal in de nieuwe formule gericht worden op de klassen 1 en 2, *Taptoe* op de klassen 3, 4 en 5 en *Jippo* verdwijnt. Wel wil Malmberg voor kleuters via de scholen het elders (Oberon) gemaakte blad *Bobo* verspreiden. Daarmee lijkt een oplossing gevonden, maar het 'kommandoploegje' bevatte kennelijk wat weinig redaktieleden, want de redaktie van de jeugdbladen ziet niet veel in de plannen. Weliswaar kunnen nu wellicht 12 van de 50 banen behouden blijven, maar die bezetting is veel te klein. In totaal zouden maar drie redakteuren aan de weekbladen kunnen werken en met zo'n bezetting kun je nauwelijks goede bladen maken, vindt de redaktie. De redakteuren vinden dat de uitgever kansen laat liggen. Andere uitgevers waren geïnteresseerd in overname en mogelijk waren zij wel bereid de huidige kwaliteit te behouden. Het komt er nu immers toch op neer dat de lezers onder oude namen minder goede bladen aangeboden krijgen. Bovendien zijn de redakteuren bang dat weer een nieuwe aanpak van de bladen de lezers zal afschrikken. De laatste jaren is, zoals hierboven kort geschetst, steeds weer geprobeerd om met nieuwe formaten en nieuwe doelgroepen het aantal abonnees te verhogen. We houden u op de hoogte.

Bronnen: H. van den Boom: *Marketing van Striptijdschriften op de Nederlandse Markt.* (Haarlem) 1978; *Doek valt over Okki, Jippo, Taptoe en Blad (Winschoter Courant* 26 okt. 1983).

31e JAARGANG No 16
15 MEI 1950
VERSCHIJNT 2× P. MND.
PRIJS 10 C. P. NUMMER
*
BISSCHOPPELIJK CENSOR
P. J. M. HESKES PR
VERANTW. REDACTEUR
H. J. F. HARTENDORP

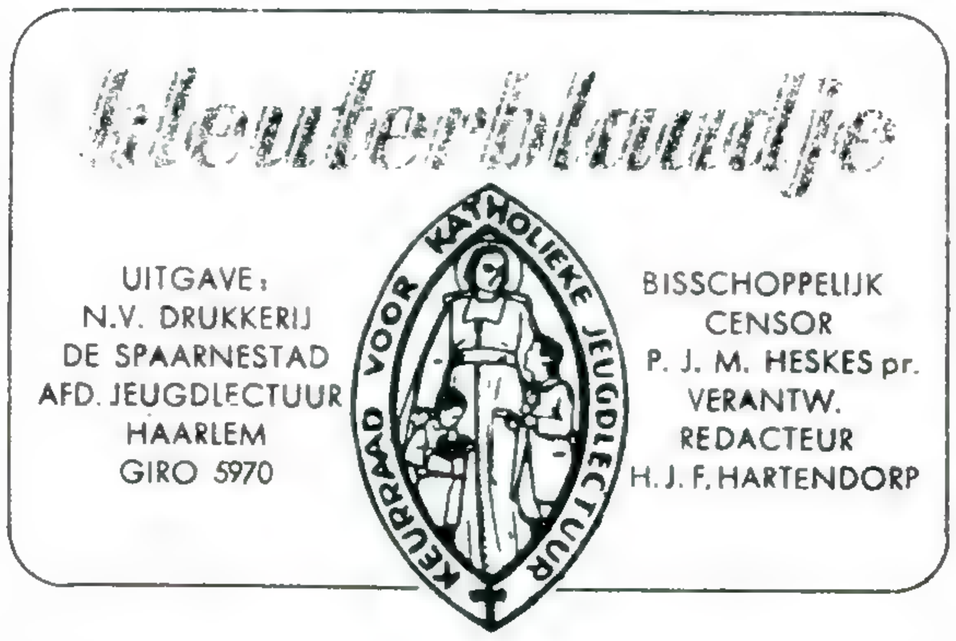

Jippo anno 1983

Jippo 1974

Kleuterblaadje 15 november 1950

KATOEN EN PINBAL
....WE MOETEN MAAR WAT GELD VERDIENEN IK KRIJG HONGER!....
MISSCHIEN KUNNEN ZE ONS IN DIE HOEDENFABRIEK WEL GEBRUIKEN.
ELEGANZA
GOEDENDAG EH.....HEER .....HEEFT U MISSCHIEN EH SOMS.....WERK DUS VOOR ONS! EH.....WEL?
DAARVOOR MOET U BIJ DE CHEF ZIJN,...EERSTE DEUR
MELDEN
MENEER ... HEEFT U WERK VOOR ONS
HET SPIJT ME HEREN, EEN EENVOUDIGE MACHINE DOET TEGENWOORDIG HET WERK

Jippo 9 oktober 1982

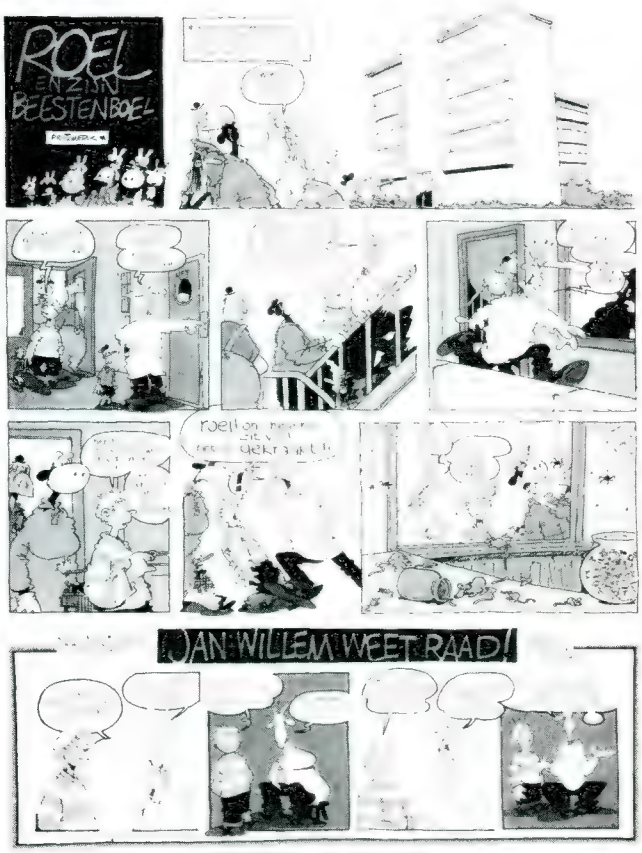

BERT J. PRULLEMAN

TEKST & TEKENINGEN PRUTSWERK ©

SPREEK IK MET DE VUILOPHAALDIENST? JA? .. MET JUFFROUW JAMMER WANNEER WORDT ER BIJ MIJ DE VUILNIS OPGEHAALD"

DE VOLGENDE OCHTEND BIJ BERT J. PRULLEMAN

R R R

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus *f* 2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.
65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.
66 (*f* 2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.
67 (*f* 2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu
70 (*f* 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.
74 (*f* 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; profesor Pi...
77 (*f* 2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.
78 (*f* 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.
79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.
80 (*f* 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...
83 (*f* 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.
86 (*f* 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...
87 (*f* 2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Tomi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.
88 (*f* 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.
89 (*f* 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oorlogsstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.
92 (*f* 2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.
94/95 (*f* 3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.
97 (*f* 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.
98 (*f* 3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijsje Goochem.
99 (*f* 4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.
101 (*f* 3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.
102/103 (*f* 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.
104 (*f* 3,95): Interview met Joost Swarte door Herman Pieter de Boer, Pogo Herdruk, De eerloze krijg.
105 (*f* 3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.
106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.
107/108 (*f* 4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...
109/110 (*f* 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...
111 (*f* 4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...
112/113/114 (*f* 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.
115 (*f* 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.
116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.
117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.
119 (*f* 4,95): Lucky Luke, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.
120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.
121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.
122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.
124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.
125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.
126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.
128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina.
129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.
131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.
132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.
133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête.
134 (*f* 4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.
135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.
137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.
138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.
139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.
141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob en Romeo Brown.
142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.
143 (*f* 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.
144 (*f* 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.
145 (*f* 4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.
146/147 (*f* 6,50): Floc'h. Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.
148 (*f* 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.
149 (*f* 4,95): Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.
150 (*f* 4,95): Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.
151/152 (*f* 6,50): Jan Kordaat, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.
153 (*f* 4,95): William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.
154 (*f* 4,95): Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.
155 (*f* 5,25): Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.
156 (*f* 5,25): Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.
157 (*f* 5,25): Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.
158 (*f* 5,25): Marten Toonder, François Bourgeon, Comicana, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.
159/160 (*f* 7,—): Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?
161 (*f* 5,25): Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Josep Toutain.
162/163 (*f* 7,—): Robbedoes is ook geen twintig meer, Flip Flink, German: De Guust Flater van de tachtiger jaren, Bercovici, Hislaire en Cossu, Morris, Plagiaat en piratendruk.
164 (*f* 5,25): Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imjin, Lezers over parodie en plagiaat.
165 (*f* 5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cosey.
166 (*f* 5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.
167 (*f* 6,—): De wereld van Richard Corben, Jan Strnad zijn bezielde scenarist. De toplijsten van 1982.
168/169 (*f* 8,—): De Bommelfilm, interviews met de makers: Marten Toonder, Harrie Geelen, Rob Houwer en Ben van Voorn. Walt Disney's Tron. In memoriam Hergé. Interview Serge Ernst.
170 (*f* 6,—): Interviews met Martin Veyron (tekenaar van Barend Terzijde), Bart van Erkel, en Chayé.
171 (*f* 6,—): Interview met Milo Manara (tekenaar van Guiseppe Bergman) en analyse van zijn strips. Interview met Frits Kloezeman (tekenaar van 'Rechter Tie').
172 (*f* 6,—): Krantestrips in Nederland. Interview met Nikita Mandryka (tekenaar van 'De gemaskerde Komkommer').
173 (*f* 6,—): Interiew met Ted Benoît (tekenaar van o.a. 'Morfeu Electrico'), Vijftig jaar Comics in Amerika. Interview met Dick Matena.
174/175 (*f* 8,—): Meeslepend interview met Peter Pontiac. Strips en Popmuziek. Boekbesprekingen.
176 (*f* 6,—): Fred en Liliane Funcken (Witte Ruiter, Harald de Viking enz.), Vijftien jaar Stripantiquariaat Lambiek. Strips en Onderwijs.
177/178 (*f* 8,—): Interviews met Schuiten, Renard en Peeters ('De medianen van Cymbiola'), analyses van hun strips. Interviews met Hermann ('Bernard Prince', 'Comanche', 'Jeremiah') Neal Adams en Tom Wilson. De toplijsten van 1983. Wendy Pini's Elfquest.

Vaughn Bodé: Deadbone Erotica

Door Rob van Eijck

In 1975 overleed Vaughn Bodé. Hij is slechts 33 jaar geworden, net als Alexander de Grote en Jezus Christus, en net al zij heeft hij een stormachtig leven gehad, zij het in een iets andere orde van grootte dan die andere twee.

Vaughn Bodé's leven begon nogal rustig en middelmatig, maar geleidelijk raakte hij in een stroomversnelling: hij ontwikkelde zich tot een op hol geslagen hippie uit het bloemenkinderentijdperk. Hij is in 1941 in New York geboren en was lang een stil jongetje dat zich terugtrok in fantasiewerelden die hij in zijn tekeningen opbouwde. Hij bedacht allerlei karakters die een eigen leefwereld hadden en die wereld bood Bodé een alternatief voor de realiteit. Daarbij had zijn katholieke opvoeding tot gevolg dat hij bezeten raakte van mystiek – een bezetenheid die hem nooit meer heeft losgelaten.

In 1961 trouwde hij met een oud schoolvriendinnetje, van wie hij na tien jaar scheidde. Gedurende zijn huwelijksperiode leefde hij van het tekenen van illustraties en cartoons, tot hij in 1968 in kontakt kwam met Robert Crumb en de hele verdere groep undergroundtekenaars die samen de *East Village Other* uitgaven. Van Bodé kwam toen het plan om als bijlage bij de *Other* een tijdschrift uit te geven dat geheel

Vaughn Bode' posing in October 1973

met strips gevuld zou worden. Dat is *Gothic Blimpworks* geworden, de eerste regelmatig verschijnende undergroundcomic, waarvan Bodé aanvankelijk de redaktie voerde en waarin werk verscheen van tekenaars als Crumb, Spain, Lynch, Deitch en S. Clay Wilson. Na drie nummers *Gothic* ging Bodé voor *Cavalier Magazine* zijn *Deadbone Erotica* tekenen, kort daarop gevolgd door *Cheech Wizard* voor *National Lampoon.*

In 1973 startte hij met Cartoon Concerts, waarbij hij geheel in glanzend leer gehuld op een podium bij dia's van zijn tekeningen de stemmen van Cheech Wizard, Belinda en zijn andere figuren insprak. In die tijd hield hij zich bezig met allerlei experimenten. Hij rookte en slikte alle mogelijke drugs, en deed aan SM-seks en travestie. Met steun van de geestverruimende middelen bouwde hij zijn fantasiewerelden steeds verder uit, en rond zijn persoon ontstond een hele kultus van trouwe aanbidders. Zijn mystieke belangstelling zorgde ervoor dat hij zich in de religie stortte, Yin en Yang ging bestuderen en in kontakt kwam met goeroes. Ook heeft hij nog een tijdje vrouw willen worden, maar vrij snel nadat hij een kuur begonnen was met vrouwelijke hormonen, is hij er weer mee gestopt.

In 1975 ging hij experimenteren met een vorm van meditatie die hij 'Zwarte Meditatie' noemde. Daarbij wurgde hij zich langzaam met leren riemen tot hij bewusteloos raakte, waardoor de riemen losschoten en hij weer adem kon halen. En met deze vorm van meditatie schijnt het een keer mis gegaan te zijn, hoewel de bronnen daarover vaag blijven.

Een schilderachtige figuur dus, die heel apart stripwerk heeft nagelaten, waarvan *Deadbone Erotica* kort geleden in het Nederlands is verschenen bij Uitgeverij *Dendros.*

Deadbone Erotica speelt zich af in die eigen, alternatieve wereld van Bodé, waar vochtige oerwouden en grimmige bergmassieven elkaar afwisselen. Die wereld wordt voornamelijk bevolkt door oversekste hagedissen en zeer wulpse vrouwen, maar tot direkt fysiek kontakt komt het vrij zelden, ondanks de pogingen die de hagedissen daartoe geregeld in het werk stellen. *Deadbone* is al een erg oude wereld, zoals de titelpagina van de Amerikaanse uitgave ons mededeelt: *'There has never been a world like the one on Deadbone Mountain, back a billion years, except maybe the one we've got today'.*

De verhaaltjes, elk van één pagina, zijn zeer afwisselend van inhoud: soms filosofisch, soms uiterst verward, soms melig, soms gewoon leuk en soms poëtisch. Niet alleen inhoudelijk, maar ook in de vormgeving is het een vreemde wereld, maar prachtig getekend in de volle, ronde lijnvoering die het werk van Vaughn Bodé uniek maakt. Zijn uitdrukkingskracht is enorm: hij heeft maar weinig lijnen nodig om zijn tekeningen zeer sprekend te maken, niet alleen in gezichtsuitdrukkingen, maar ook in de achtergronden, waarmee hij een immense sfeer weet op te roepen.

De uitgave van *Deadbone Erotica* door *Dendros* doet de hoge kwaliteit van Vaughn Bodé's werk alle eer aan: in zeer fraaie kleurendruk is *Deadbone* verzorgd uitgegeven, ook wat vertaling en lettering betreft. En nu kan dus ook Nederland, na ruim tien jaar, kennis maken met de vreemde, maar zeer boeiende wereld rond de Deadbone Mountain, die – wat Bodé er zelf ook van mag zeggen – een heel andere wereld is dan de onze. Tenzij je zelf ook drugs gebruikt, misschien.

De Rail, een veelzijdig kunstwerk met een boodschap

door Har Brok

Een album van Schuiten en Renard openen is als het openslaan van een map met los tekenwerk: gedetailleerde en uitgewerkt tekeningen en gouaches in verschillende stadia van inkleuring, schetsmatig en uitgewerkt potloodwerk tot en met bijna blanko platen. Een verzameling grafiek, waarin naar het lijkt de tekenaars nog volop bezig zijn met tekenen, kleuren en komponeren. Schijnbaar chaotische voorstudies, intrigerend en indringend, prachtig om door te bladeren, maar er is meer aan de hand, want *de Rail*, waar het hier om gaat, is geen gebonden portfolio en lezers of kijkers die zich tevreden stellen met het prachtige tekenwerk doen zichzelf tekort. Schuiten en Renard zijn striptekenaars, auteurs die besloten hebben om een verhaal in stripvorm te vertellen en bovendien tekenaars die ook iets te vertellen (mee te delen) hebben!

De Rail is een vernuftig opgebouwd geheel van inhoud en vorm, waarin alle aspekten van het beeld funktioneel zijn en betrekking hebben op het verhaal. Wat chaos lijkt, de onaffe schetsen in potlood naast de in heldere kleuren afgewerkte delen van pagina's, is een indringende draad die de pagina's aan elkaar weeft. De onderaan de linkerpagina's terugkerende, op het eerste

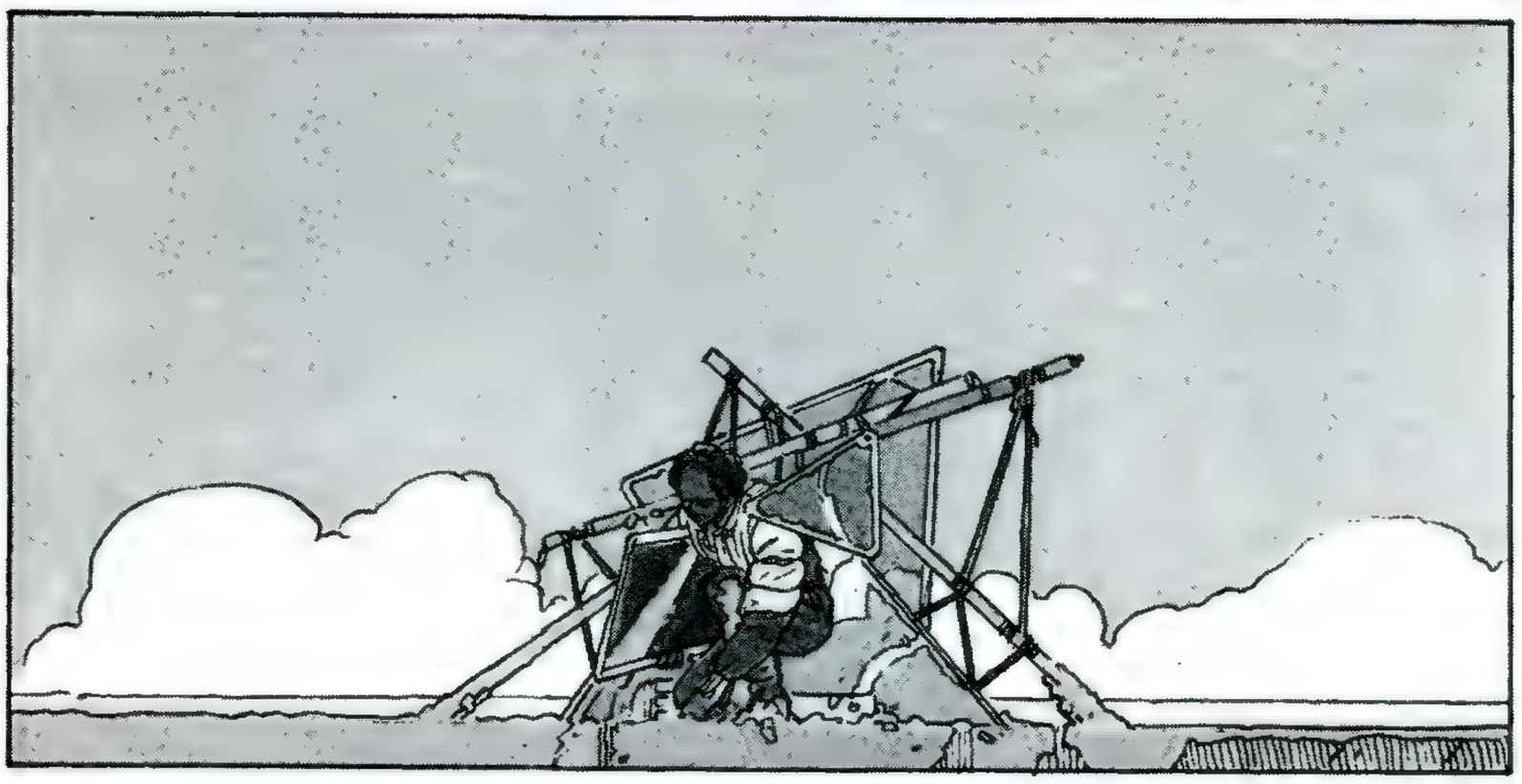

gezicht zuiver dekoratieve in potlood geschetste autoband, groeit tergend langzaam uit tot de Stad, waarom het in *De Rail* draait. De Stad in een toekomstige wereld als machtscentrum en als symbool van menselijk onvermogen. Een konsentratie van materieel vernuft ten opzichte van het inmiddels afgeschreven platteland, maar in feite ook het centrum van onvermogen om de schepping te beheersen. De schepping, dat wil zeggen de mensheid, want er zijn genoeg materiële overlevingskansen in de wereld van Schuiten en Renard. De 'dekoratieve' zwart-wit-strook links onder preludeert op de zwart-wit episode van 13 pagina's (blz. 45-57), waarin de Stad ten onder gaat. De ondergang van de wereld lijkt het, maar intussen is wel op de eerste (linker-) pagina allang een verhaal begonnen: William Davis namelijk, een belangrijk vakbondsman van de Stad, is daar op weg naar huis in een uiterst geavanceerd vervoersmiddel (indrukwekkend perspektivisch in beeld gebracht op blz. 13). Om nog onduidelijke redenen valt de kommunikatie met de Stad uit en tot overmaat van ramp valt Davis' voertuig stil in een kale woestenij. Het deert hem aanvankelijk niet door zijn vertrouwen in de Stad en de techniek, maar als blijkt dat de monteurs die zijn automobiel komen maken het beginnen te slopen krijgt zijn ingenomen zelfvertrouwen een gevoelige deuk. Hij wordt door de 'monteurs' van zijn automobiel beroofd, hij wordt neergeslagen en ploetert voort in de richting van de Stad in een desolaat landschap, maar mét hoop. Via een zoomlens begint dan op blz. 14 een nieuwe aktie, die op de bijna blanko pagina's 22-23 vorm krijgt in een redddingsekspeditie die kennelijk door de Stad voor hem opgezet is. In een soort reparatiewagen blijken Frank Moore en zijn copilote Alicia Pretty zich begeven te hebben naar het punt waar Davis gestrand is. Terwijl Moore allengs de ontredderde Davis nadert komt deze steeds meer te weten over zijn 'monteurs'. Het zijn uitgestotenen (of zoiets dergelijks) uit de Stad, die een nieuwe bron van energie ontdekt hebben (stoom!) en zich opmaken om de Stad over te nemen. Davis ziet dit alles meewarig aan en rekent op een redding vanuit de Stad totdat op blz. 43 het reddingsteam Moore/Pretty langsscheurt zonder hem op te merken. Volgt de ondergang van de Stad, ingezet op blz. 1, en de aankomst van de 'monteurs' in een heuse stoomlokomotief in de stad, die inmiddels ten ondergegeaan is. Vanaf dat moment lopen kleur en zwart-wit beelden dooreen om te eindigen in *zwart-wit,* de boodschap die Renard en Schuiten met dit album uit willen dragen. Ook stoomkracht zal op den duur niet kunnen verhinderen dat de stad (de mens) aan zichzelf tenonder gaat. De lezer kan weer van voor af aan beginnen. Het is als de recentste aktualiteit: om zichzelf te beschermen bouwt de mensheid oorlogstuig dat allesvernietigend is. De grote leugen dat vernietigingsmiddelen geïnstalleerd moeten worden om de wereld voor vernietiging te behoeden.

De grafische truuks van Renard en Schuiten, hoe indrukwekkend ook, verhullen deze boodschap niet en evenmin brengen ze die boodschap zuiver propagandistisch. Ook dit album is niet zo sec dat het niet de tragedie ook op menselijk vlak laat zien, de ontreddering van Davis, de ondergang van de Stad in scène gezet door een naamloos (!) meisje dat zonder het bedoelde orgasme elektronisch gekontroleerd neukt met een voor haar onbekende man (het drama is omkeerbaar, in elk geval in algemeen menselijk onbevredigend opzicht). Het is een indringende visie op wat ons allen beweegt, verleidelijk vormgegeven dat wel, maar tegelijkertijd van een ontreddering en hulpeloosheid, waarvoor romanciers boeken vol met woorden nodig hebben.

In het vorige nummer van *Stripschrift* heeft Schifferstein uitvoerig van gedachten gewisseld met Schuiten en Renard en daarbij kwam aan de orde dat de kleuren in dit album maar matig hun bedoelingen dekken. Links had fris en vers moeten zijn en rechts grauw en wazig, het buitengebeuren. Die subtiliteit, hoe ingenieus ook opgezet en in de oorspronkelijke tekeningen uitgevoerd is ook in de uitgave van Arboris weggevallen. Jammer, dat zeker, maar het lijkt me eigenlijk een tekortkoming van de auteurs die pretenties hebben die ze niet waar kunnen maken met het medium waar ze kennelijk mee willen werken. Een fout in de uitgave van Arboris kan hen niet aangerekend worden en dat is de lettering op blz. 24, de eerste bladzijde waarop de reddingsekspeditie van Davis start. Op die bladzijde is de tekst met betrekking tot die ekspeditie geletterd als de voorafgaande tekst, terwijl op blz. 26 duidelijk wordt dat het buitengebeuren van de reddingsploeg zich mondeling in een andere lettering afspeelt. Het is een detail, toegegeven, maar het zit perfekt in elkaar met Schuiten en Renard.

Te koop 42 delen Eric de Noorman van voor '62. Gevr. Gijsje Gochem. Tel. 01751-14214, B. v.d. Horst, Hoogheemraadstr. 69, Wassenaar

---

Te koop: twee complete unieke series Batman kauwgomplaatjes uit 1966. Hoogste bod. Tel. 020-126786 na 19.00 uur.

Te koop: 'Glashard', laatste nr. Dick Bos. Met wikkel! Collectors item. Tel. 08308-1389, 's avonds.

BOEKEN IN HET KORT

Al Taliaferro/Bob Karp: *Dwaze voorvallen,* deel 2, Uitg. Oberon, *f* 6,55.

Echte kenners kunnen onmiddelijk een Barks-Duck onderscheiden van de Donalds en de Dagoberts van de hand van andere tekenaars. Er is echter nog een versie van Donald Duck, die zich moeiteloos laat herkennen, zelfs door niet-ingewijden, en dat is die uit de dagstrips, zoals die van 1938 tot aan zijn dood in 1969 werden getekend door Alfred Taliaferro. In de vijftiger jaren was deze strip een groot succes en verscheen in meer kranten dan enige andere Disney-strip, inclusief Mickey Mouse. Zoals bij vele krantenstrips verschenen er op doordeweekse dagen afleveringen van één strook en in de zondagsbijlage van een hele pagina. De strip kende geen kontinuïteit, zoals bij de Mickey Mousestrip wel lang het geval is geweest, en bestond dus uit éénstrooksgags – bij ons bekend van de kauwgomplaatjes – en eenpaginaverhaaltjes, die zich uitstekend leenden voor weekbladpublikatie. Momenteel gebeurt dat in Nederland in Margriet.
Dit album is een tweede bundeling van de in Margriet verschenen afleveringen, die afkomstig zijn uit de jaren 1946 t/m 1956.
Taliaferro's Duck is wel duidelijk te onderscheiden van b.v. de Barks-Duck, maar het is moeilijk aan te geven, waar dat nu precies in zit. Taliaferro maakte geen gebruik van de pupilreflekties en de pupillen staan meestal in de binnenooghoeken. Kop en lijf van Donald zijn wat meer *gevederd,* en de wenkbrauwen worden gespitst opgetrokken in plaats van rond. De bewegingen van snavel en poten zijn wat meer gehoekt aangegeven en slapstickachtige momenten en situaties worden niet gebruikt. De figuranten in de strip zijn mensen en geen dieren en de achtergronden hebben nergens absurdistische Barksiaanse trekjes. Vooral deze laatste twee dingen geven aan de stripjes toch een heel eigen gezicht ten opzichte van de Barksstrips.
De plot van de stripjes is nergens briljant, maar wel bijna altijd goed voor een glimlach, iets wat het lezen van dit album tot een prettige bezigheid maakt.

(J.D.)

Hergé: *Das Geheimnis der 'Einhorn'/Der Schatz Rackhams des Roten* (Tim und Struppi De Luxe 1). Reinbek b. Hamburg (Carlsen Verlag) 1982. 156 blz., gebonden, prijs DM29,—.

Omdat deze luxe-uitgave van Kuifjes dubbelavontuur rond de schat van Scharlaken Rackham in Nederland niet te koop wordt aangeboden hierbij alsnog een kort signalement vanwege de 24 bladzijden bijlage onder redaktie van Benoît Peeters. In deze bijlage wordt dit dubbelavontuur gesitueerd in de reeks Kuifje, zowel historisch als inhoudelijk. Nog eens opgehaald wordt dat er ooit een echte (John) Rackham blijkt te hebben bestaan, Hergé's bronnen voor het schip De Eenhoorn worden uiteengezet, evenals de bouw van de voor het verhaal gebruikte maquette en de latere rekonstruktie voor het pretpark Walibi. Voorts wordt ingegaan op de oorsprong van Hergé's Prof. Zonnebloem en het slot Molensloot. Grotendeels bekende of overbodige informatie verpakt in het wollige proza, waarop Franse stripdeskundigen patent blijken te hebben en dan nog eens vertaald in dat afschuwelijke Duits, waarin Zonnebloem 'Beinlein' heet. Toch is deze bijlage de moeite waard vanwege de vele, vaak in kleur uitgevoerde illustraties met bijv. oorspronkelijke dagstripstroken uit *Le Soir* met een aankondiging van 1 juni 1942 waarin Jansen en Jansens niet Dupont en Dupond heten, maar *Durant* en *Durand.* Voor fanaten dus die vermoedelijk er beter aan doen het Franse origineel (dat ik nergens heb aangetroffen) aan te schaffen.

(Brok)

Anke Munnik-Heerema/Len Munnik: *De Kloof.* Vlaardingen (Werkgroep Kerk en Ontwikkelingssamenwerking van de Gereformeerde Kerk) 1983. 20 blz. zwart-wit, prijs *f* 2,—.

Een voorlichtingsboekje, waarin de nijpende voedselsituatie in de derde wereld belicht wordt. Het bevat een nuchter overzicht van de oorzaken en geeft informatie over instanties en werkgroepen die zich met deze problematiek bezig houden. Het grootste deel van het boekje wordt ingenomen door een zeer illustratieve en mooi getekende strip van de kartoenist Len Munnik. Nuttig lesmateriaal, handig bij het maken van werkstukken en misschien een stimulans om zelf aktief te worden.

(Brok)

Binet: *Liefdesroman,* Fam. Suikerbuik deel 1, Uitg. Yendor, *f* 12,50.

In de zomer van 1977 deed de familie Suikerbuik (Les Bidichons) zijn intrede in het blad Fluide Glacial van de hand van de tekenaar Binet. Oorspronkelijk traden zij alleen op als tegenspelers van de hoofdfiguur van de strip, de hond Kador. Eind 1979 besloot Binet de rollen om te draaien en Robert en Rosalinde Suikerbuik zelf tot hoofdpersoon te maken. Dit album verhaalt hoe ze elkaar hebben leren kennen, hun bruiloft en eerste huwelijksnacht, de huwelijksreis en hun vergeefse pogingen om een kind te krijgen en hun besluit in plaats daarvan een hond te nemen, precies: Kador. In een prachtige ronde karikaturale stijl weet Binet vooral de afschuwelijke kanten van al deze gebeurtenissen te laten zien, met speciale aandacht voor de lulligheid en de truttigheid van de hoofdpersonen. Achtergronden worden niet getekend, maar hier en daar met pijltjes aangegeven.

Het album is duidelijk niet bedoeld voor mensen die houden van een klassieke liefdesroman, of geloven in de heiligheid en de schoonheid van het huwelijk. Wie daar iets relativerender over denkt en houdt van de wel heel aparte humor van Binet, kan aan dit album veel plezier beleven.

(J.D.)

Derib (Claude de Ribeaupierre): *Regenstorm,* Hij die tweemaal geboren werd deel 1, Verhalen en Legenden deel 6, Uitg. Lombard, *f* 16,50.

De zwitserse tekenaar Derib staat bij zijn uitgever in een zeer goed blaadje. Hoewel zijn albums van Buddy Longway aardig lopen, halen zij toch geen topverkopen. Toch verschijnt er binnen korte tijd voor de derde maal een hard-cover-uitgave met werk van of over Derib. Na het 'Avontuur van een strip' en de hommage aan Buddy Longway is dat het eerste deel van een trilogie over het leven van een indianen-opperhoofd Regenstorm. De twee nog te verschijnen delen heten *De Zonnedans* en *De Levensboom.* Dit eerste album bevat 43 platen van de trilogie, die in het totaal meer dan 120 platen zal beslaan. Al eerder maakte Derib zo'n lang verhaal: Go West, dat indertijd in zijn geheel in een album van een tientje werd uitgebracht. Maar nu worden de zaken grootser aangepakt. Om het album enige body te geven zijn losse tekeningen toegevoegd en een artikel over de Indiaan en de Bizon. Derib schreef zelf een inleiding, waarin hij zijn belangstelling voor de indianen motiveert. Het bijzondere van dit album zou zijn, dat het voor het eerst het leven van een indiaan op realistische wijze schildert. Verder geeft Derib aan, vooral de tekeningen het verhaal te laten vertellen. Of hij in beide opzichten geslaagd is kan aan de hand van dit eerste album moeilijk gezegd worden. Er zitten zeker een aantal aardige tekstloze scenes in, en het realiteitsgehalte kan alleen door echte kenners van de indianengeschiedenis beoordeeld worden.

Wat overblijft is de prijs. Als je Derib zou zeggen, dat de meeste liefhebbers vijftig gulden wel wat veel vinden voor het hele verhaal, zal hij waarschijnlijk zeggen: 'Allemaal Indianenverhalen!'

(J.D.)

NIEUWS

NIEUWSREDAKTIE :
DONALD STROOMBERG
GLASRIJK 28[I]
1068 BW AMSTERDAM

ALGEMEEN

MARTEN TOONDER

Marten Toonder zal het schrijven en tekenen van literair proza en literaire strips in Nederland gaan stimuleren, middels de 'Stichting Marten Toonder'. Jaarlijks zal deze een prijs gaan toekennen van 10.000 gulden aan een debutant. In november aanstaande zal de eerste prijsuitreiking plaatsvinden. Wie nog wil meedingen: gevraagd wordt een nog niet eerder in boekvorm gepubliceerd werk, met een omvang van tenminste 25.000 woorden. Voor de debuterende schrijver bestaat geen leeftijdsgrens.

WALT DISNEY

Een koersval beleefde Walt Disney. In het 4e kwartaal van 1982, daalde de winst per aandeel van 0,84 dollar tot 0,70 dollar (jaarwinst 2,70 dollar, tegen 3,01 dollar het jaar daarvoor. De koers stortte maar liefst 11-1/4 dollar in tot 47-1/2.

DZZ-PRESENTEERT...

De Zaak Zonnebloem in Amsterdam, heeft sinds kort naast zijn stripwinkel een pandje geopend vol met strip-aanverwante-artikelen. Een greep uit de collectie: Guustringmappen en opbergmappen (*f* 12,50), Guustprullebakken (*f* 37,50), Walt Disney-poppen (*f* 19,75-39,75), kinder-sweatshirts met o.a. Bollie en Billie, Pink Phanter en Guust, Pink Phanter glazen en T-Shirts en Sweatshirts met o.a. Guust, Knudde, Lobbes en Droopy (*f* 30,— tot *f* 70,—), en...nog veel meer. Inlichtingen bij: De Zaak Zonnebloem Presenteert..., Haarlemmerstraat 27, Amsterdam (tel. 227480).

DE SLEGTE

Bij deze boeken-opruimingsgigant, zijn albums gesignaleerd van Mondria Uitgevers voor de prijs van *f* 2,45 per stuk. Een greep uit het aanbod: Philémon, Bastos en Zakousky, De Tocht van de Zeemeeuwen en Norbert en Kari. Mocht u deze series nog willen aanschaffen of aanvullen, dan adviseer ik u snel naar De Slegte te gaan!.

A6-STRIPS

De Kliniek van Dr. Niek de Griek, deel 1 (Politiek) verscheen onlangs, getekend en uitgegeven door Ubald Seveke, op 32 bladzijden zwart-wit met omslag. De bedoeling is, dat 'De A6 Strips' 10 maal per jaar zullen gaan verschijnen. Een abonnement voor 10 titels kost *f* 22,50 en is te storten op giro 496,07,68 t.n.v. Ubald Seveke, Roetersstraat 14 hs, 1018 WD Amsterdam. In de stripwinkel verkrijgbaar voor *f* 2,50 per deel.

HET PLAGIAAT VAN ROBBIE MULLER

In januari gaat in theater De Engelenbak te Amsterdam in première de voorstelling *Het plagiaat van Robbie Muller,* gespeeld door toneelgroep Toetssteen en geschreven door Dick van den Heuvel. Het is een voorstelling voor jongeren (15-21 jarigen), waarin de striptekenaar Robbie Muller (31) op een kwade dag in de kiosk een plagiaat van een van zijn strips vindt. Het verhaal is zodanig veranderd dat het nu gaat over krakers, huisjesmelkers, M.E.ers, enz. Min of meer gedwongen door zijn uitgever gaat hij op onderzoek uit en vindt een illegale drukkerij in het kraakpand Langzij bewoond door Cynthia, Bella en Jantje. Langzamerhand raakt Robbie geboeid door de manier van leven van deze jongen idealisten en het draait erop uit dat hij uiteindelijk weigert een aanklacht tegen hen in te dienen.

ASYLSTRIP CHIASSA

De twaalfjarige Maura Huig uit Amsterdam is de tekenares, de acht maanden oude poes *Chiassa* de hoofdrolspeler en het dierenasyl aan de Polderweg aldaar de uitgever van een zwart-wit stripalbumpje, met op ieder van de 8 pagina's een afzonderlijk avontuur, geheel in stijl. Met de *f* 5,— die het albumpje kost, steunt men tevens het noodlijdende dier. (hf).

KUNST EN CULTUUR

Voor de 37ste en laatste keer stond-ie 30 september j.l. in het Cultureel Supplement van *NRC-Handelsblad*: het avontuurlijke stripverhaal waarin Joost Roelofsz het varken Kees, maar ook Wim, Charles en Oma erop uit laat trekken in de wereld van de kunst. Veel kinderen hebben die strip prachtig ingekleurd. Een selectie daaruit was tijdens de herfstvakantie in De Krakeling in Amsterdam te zien. En toen gebeurde er iets wonderlijks of eigenlijk iets schandaligs: er kwam (voor *f* 12,50) een gelukkig zeer stevig gebonden bundel van die strips uit, waaraan de laatste *elf* afleveringen ontbreken! Zonder boe of ba stopt het boek midden in het verhaal, waar de blote hond juist aan zijn pianoles zal beginnen. Meulenhoff, de uitgever van het stripboek, heeft nu de keuze: óf het *complete* verhaal bundelen en bij de boekhandel omwisselen tegen de incomplete bundel, óf een apart katern van die laatste elf afleveringen maken en dat, na aankondiging in o.a. het Cultureel Supplement, gratis verspreiden onder huidige en toekomstige kopers van deze unieke strip. Dat lijkt ons wel het minste wat de uitgever jegens Gouden penseelwinnaar Roelofsz verschuldigd is. (hf)

TOONDER-CITATEN

Medio november bracht de Bezige Bij voor *f* 12,50 een bijzonder aardig boekje op de markt: het is elf cm. smal en bevat meer dan driehonderd 'bewogen aanhalingen' uit het langzamerhand zéér omvangrijke oeuvre van Marten Toonder. De aanhalingen zijn verdeeld over achttien rubrieken, van *bedrijfsleven* via *openbare orde* variërend tot *wetenschap*. Anders dan destijds in Mondria's *Bommelbibliografie* staat nu telkens ook de vindplaats vermeld. De selectie geschiedde voor verantwoordelijkheid van Peter Abel, volgens Kousemakers *Stripleksikon der Lage Landen* een gezamenlijk pseudoniem voor Eiso Martensz. Toonder en Peter Hoye. (hf).

CHARLOTTE SALOMON

Destijds is hier *Leven of theater* gesignaleerd, het indrukwekkende 'stripverhaal' van 769 in kleuren gereproduceerde gouaches, waarop

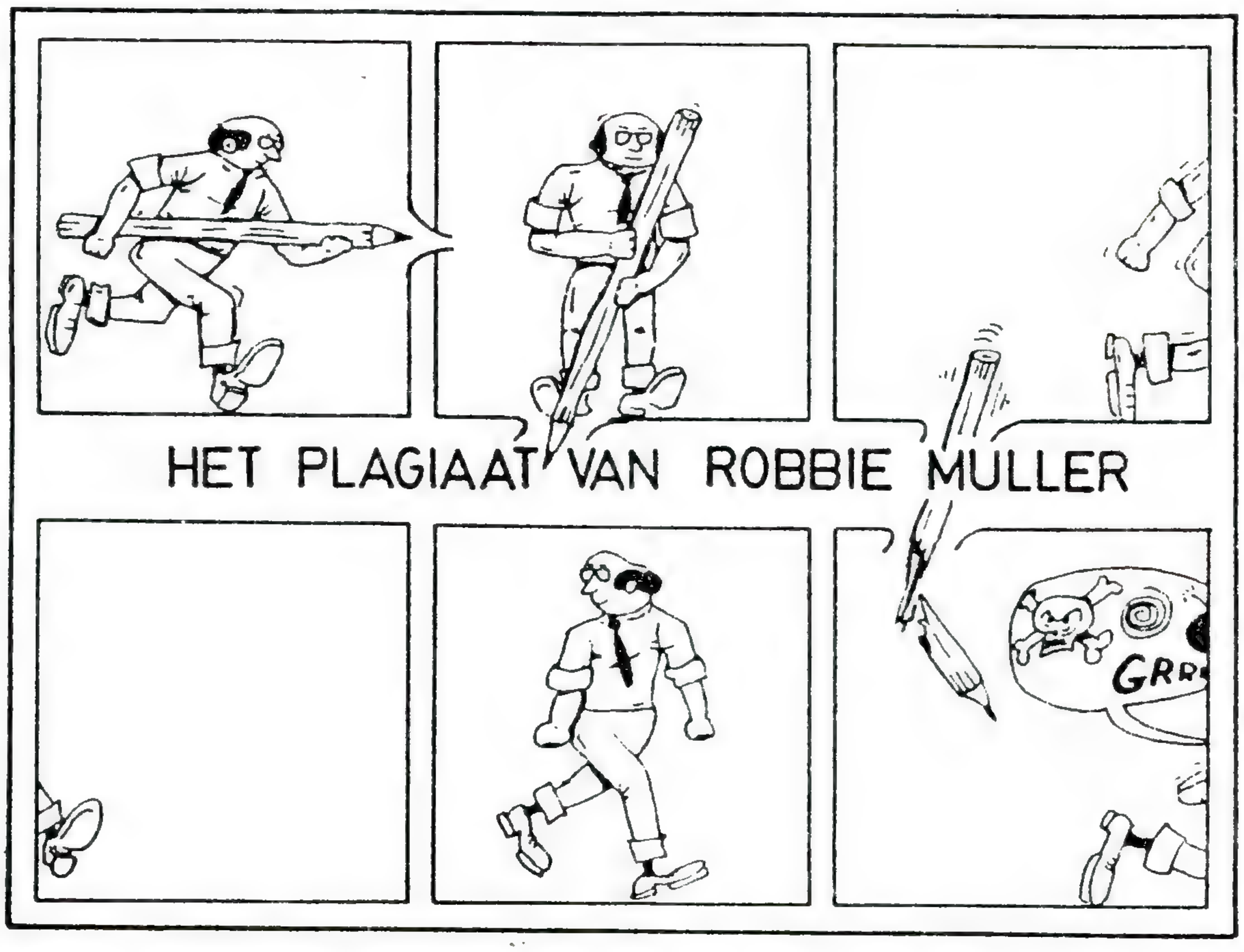

Frans Weisz en Judith Herzberg hun aangrijpende film baseerden. De eerste druk à *f* 135,— bleek in een ommezien uitverkocht, de ongewijzigde herdruk zit nu voor *f* 45,— in de ICOB-aanbieding. Probeer een andere boekhandel, wanneer die in uw beurt het niet (meer) heeft! (hf)

STRIPGIDSPRIJS 1983

Over 'Stripgidsprijs-winnaar 1983' Merho, verscheen een album, waarin een beschrijving van 'zijn' leven. Een greep uit de inhoud: De Vroege Jaren, een interview, Genesis, Bibliografie, toegepaste grafiek, etc. etc. 74 bladzijden vol Merho-werk, rijk geïllustreerd in zwart-wit verkrijgbaar voor Bfr. 50 (ongeveer *f* 2,85). Inlichtingen: 'De Warande', Warandestraat 42 te 2300 Turnhout (België), tel.: 014-419494.

CARTOONISTENVERENIGING DE TULP

Bij de vereniging zijn een achttal reprodukties verschenen op briefkaart formaat in zwart-wit van de cartoonisten: John J. Smit, Jenö Dallos, Paulo Verschaeren, Charles Sinclair, J. Zandstra en Francois Pouillon. Deze zijn verschenen onder de titel 'Eerste Nederlandse Cartoonfestival/Lachen Mag...'. De setjes zijn verkrijgbaar voor *f* 5,— door overschrijving op postgiro 200.48.43 t.n.v. Nederlandse Cartoonistenvereniging De Tulp, Postbus 2180, 1180 ED Amstelveen. Inlichtingen: Peter Nieuwendijk, telefoon: 020-766937.

ANGOULÊME 11

De elfde Salon international de la bande dessinée in Angoulême zal plaatsvinden van 27 tot en met 29 januari 1984, met voorafgaand een speciale dag voor de pers. Eregast en voorzitter van de jury is Jean-Claude Forest, winnaar van de Grand Prix de la ville d'Angoulême in 1983. Inlichtingen: Boîte Postale 233, 16007 Angoulême Cedex (tel: (45) 924599) of voor de 'Relations extérieures: Infoplan 2, rue de la Baume 75008 Paris (tel: (1) 5610300).

STRIPRUILBEURS

Op 15 januari zal er in Nijmegen een stripruilbeurs plaatsvinden in café 'The Spot', Smetiusstraat 28 (Dit is op enkele minuten lopen vanaf het Centraal Station). De beurs is geopend van 13.00 tot 16.30 uur. Inlichtingen: Café 'The Spot', tel. 080-220741.

STRIPRUILBEURZEN

In Antwerpen zal op de hierna te noemen data een stripruilbeurs te vinden zijn, namelijk op: 4 februari, 3 maart, 7 april, 5 mei, 2 juni, 4 augustus, 1 september, 6 oktober, 3 november en 1 december van dit jaar. Plaats van handeling zal zijn: Zaal 'Tipsy', St. Jansplein 20. Al deze beurzen zijn geopend van 14.00 tot 17.00 uur. De beurs van 3 maart zal in het teken staan van een herdenking van Hergé. Inlichtingen: Belgische Stripklub, Postbus 32, 2030 Antwerpen.

STRIPBIB

In Wilrijk (België) is een 'stripbibliotheek' te vinden. Men kan een keuze maken uit ruim 5000 strips, voor een luttel leenbedrag. De openingstijden zijn op woensdag en vrijdag van 19.00 tot 20.30 uur, en op zondag van 10.30 tot 12.00 uur. Inlichtingen: Stripbib Jong Valaar, Lotusstraat 65 te 2610 Wilrijk.

WIMMEKE EN ROODSOK

Uitsluitend voor striprofielen en niet voor kinderen, tekende Emiel van Audekerke een album vol, met 8 korte verhaaltjes van Wimmeke en Roodsok. De vormgeving en uitgave is ook van zijn hand. In een oplage van 500 exemplaren, 32 bladzijden zwart-wit met omslag in steunkleur voor de prijs van 100 Belgische Franken (ongeveer *f* 5,65). Inlichtingen: Emiel van Audekerke, 133 Monti Gmystraat, 2000 Antwerpen.

RECTIFICATIE

In Stripschrift nr. 173, bladzijde 36 in bij 'Stripspiegel' een verkeerd giro/overschrijvings-nummer geplaatst. Vanaf de regel: over te schrijven... dient u het volgende te lezen:... op giro München nr. 3678 57-802 t.n.v. Werner Waigel, Auweg 16, 8870 Günzburg. Onze excuses voor de gemaakte fout...

VAKBLADEN

ROBBEDOES-FANCLUB

Nummer 10 van dit fanclub-blad is voor het eerst op A5-formaat, en telt 16 pagina's tekst met illustraties in zwart-wit. In dit nummer: Wie is Ikke? (Marc Legendre), de tekenaar van 'Biebel'. De veranderingen bij Eppo, Kuifje en Robbedoes, een stukje informatie over de tekenaar Willem Ritstier, van zijn hand verscheen het album 'Babet', een nabeschouwing van de afgelopen 'Strip-3-Daagse, de nieuwe formule van Robbedoes en een artikel over Studio Arnhem. Een abonnement op Robbedoes-Fanclub kost *f* 12,— voor 6 nummers, te storten op Rabobank 35.53.51.684 t.n.v. Robbedoes-Fanclub, Goudsbloem 3 te 3161 SE Rhoon.

THE COMICS JOURNAL

Nummer 84 brengt een interview door R. Stewart met de 'Elric'-tekenaar en 'The Wraith'-ontwerper Michael T. Gilbert, een bespreking van het Raymond Briggs-album 'When the Wind Blows' (Toen viel de Bom) door M. Burbey, de Peter Pan-tekenfilms door P. Sanderson en de vaste rubrieken zoals Editorial, Newswatch, Letters en de Comics Checklist. Dit nummer is 116 bladzijden dik met veel illustraties in zwart-wit en is verpakt in een kleurenomslag. Prijs: 2,50 dollar (ongeveer *f* 11,90).

AMAZING HEROES

In nummer 33 een interview door J. Collier met de 'madmen' achter de comic 'Mars' (First-comics): Mark Wheatley en Marc Hempel, verder in dit nummer de 'Judge Dredd'-spelletjes door M.J. Costello en 'The Life and Crimes of Dr. Doom', deel 2 door L. Mougin. Nummer 34 belicht Joe Kubert's 'The Redeemer' door P. Sanderson en 'Enemy Ace – The Hammer of Hell' door M.W. Barr. Nummer 35 'The Inferior Five' door R. Morrissey en 'The Jack of Hearts' – een kijkje achter de schermen bij de makers Bill Mantlo en George Freeman door S. Ringgenberg, en verder... de vaste rubrieken zoals: de Star Wars-strip, Newsflashes, Coming Comics, Comics in Review, Amazing Reader's en Potpouri. Elk nummer telt 68 bladzijden op comic-formaat, en is rijk geïllustreerd in zwart-wit, en is voorzien van een kleurenomslag. Prijs: 1,95 dollar (ongeveer *f* 9,90) per nummer.

STRIPBLADEN

TNT

20 bladzijden (op A5 formaat) telt het 5e nummer van TNT, met 't Leven van 'n Striptekenaar door Tofani en Marc de Boer, Gogo door Herwin Walravens en een interview met deze persoon, Wiedo Wonder door de Groot en De Opluchting... door Coumans. Verder treft men nog werk aan van Dorpmanns, Maraboe, Ernst van Veenendaal, de Koning en van Tol. Dit alles in zwart-wit voor de prijs van *f* 1,50 (per post *f* 1,— extra). Inlichtingen: Ernst van Veenendaal, Holendrechtstraat 7 te Amsterdam.

WORDT VERVOLGD

In nummer 36 het (voorlopig) laatste deel van Pratt's 'Het Gouden Huis van Samarkand', en het laatste deel van 'De IJstrein' door Lob en Rochette. Een compleet verhaal van F'Murr (Sjanne d'Hik) en Caillon (Maarde). Verder in dit nummer werk van Servais en Dewamme, J.C. Denis, Bourgeon, J. de Moor en R. Theys en tot slot Comes. Dit alles op 56 pagina's zwart-wit + 12 pagina's kleur. Wordt Vervolgd is een uitgave van Casterman, en kost *f* 6,50 per nummer.

UITGEVERIJEN

JUMBO OFFSET

Bij deze uitgeverij verscheen het 2e deel in de reeks 'Experimentele Strips'. Een avontuur van Giel de Scheepsjongen – 'Het Geheim van Majaguana', tekst en tekeningen van Wim van Leeuwen. Dit album telt 40 bladzijden zwart-wit met zwart-wit omslag, en is verkrijgbaar voor *f* 6,55 bij uw stripzaak.

DUPUIS

Deze uitgeverij zal ons in het 1e kwartaal verblijden met: Debuut deel 8 – 'De Wonderwereld', Jeugdzonden deel 17 – 'Blondie en Blinkie/De Blanke Neger', Natasja deel 10 – 'Een Afgelegen Eiland', Ouwe Niek deel 6 – 'In de Muil van de Draak', Knokkers zonder Grenzen deel 2 – 'Harambee', Ginger deel 2 – 'De Droom van Azinski', De Sliert deel 3 – 'De Sliert op Zoek', Frommeltje en Viola deel 3 – 'De IJskoningin', Vergeten Jungle (Ramtamtam en Kierikieli) deel 6 – 'Kinderroof', Robbedoes en kwabbernoot deel 32 – 'De Stiltema-

(Advertentie)

STRIPWINKEL
OMBROSIUS

Nu ook INBINDMAPPEN voor stripbladen zoals Kuifje, Eppo, Donald Duck, Robbedoes, Tina, etc Bij ons slechts f 8,95 per map excl portokosten
Te bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op postgirorekening nr 1791745 t n v stripwinkel Ombrosius te Amsterdam

Molukkenstraat 86 Amsterdam
Tel 020 945969
Oostenburgergracht 69 Amsterdam
Tel 020-224680

gespecialiseerd in:
* stripweekbladen
* ned. en amerik. comics
* antiquariaat
* videofilms

copyright by Marvel Comics Group a division of Cadence Industries Corporation represented by Wavery Productions the Hague All rights reserved

kers', Timoer deel 14 – 'Het Rode Vikingschip', Jan Kordaat deel 9 – 'Afspraak aan de Yukon', Dupuis Avonturen deel 2 – 'Blue Bird I', Geniale Olivier deel 5 – 'Het Genie Gedijt Goed', De Beverpatroelje deel 24 – 'Souvenirs uit Elcasino', Lucky Luke Speciaal deel 9 – 'De Spookstad + De Daltons kopen zich Vrij + Het 20ste Cavalerie', gekartonneerde-uitgave, prijs: *f* 19,95. Overige albums: *f* 6,25 per stuk. Voor het 2e tot en met het 4e kwartaal kunnen we verwachten: Agent 212 deel 4, Archie Cash deel 10, Aurora & Ulysses deel 3, Bollie en Billie deel 20, Buck Danny Speciaal deel 3 en 4, Dupuis Avonturen deel 3, Geniale Olivier deel 12, German en Wij deel 5, Geschiedenis in Beeldverhalen deel 14, Jan Kordaat deel 10, Jerry Spring deel 8, Jeugdzonden deel 18 en 19, De Krobbel deel 4, Lucky Luke Speciaal deel 10 (met de albums 28 tot en met 31!), De Mini-Mensjes deel 15, Ouwe Niek deel 7, Robbedoes en Kwabbernoot deel 33, Robbedoes Verzamelalbums 169, 170 en 171, De Sliert deel 4 en 5, Sophie deel 10 en 11, Timoer deel 15, 16 en 17, Yoko Tsuno deel 14.

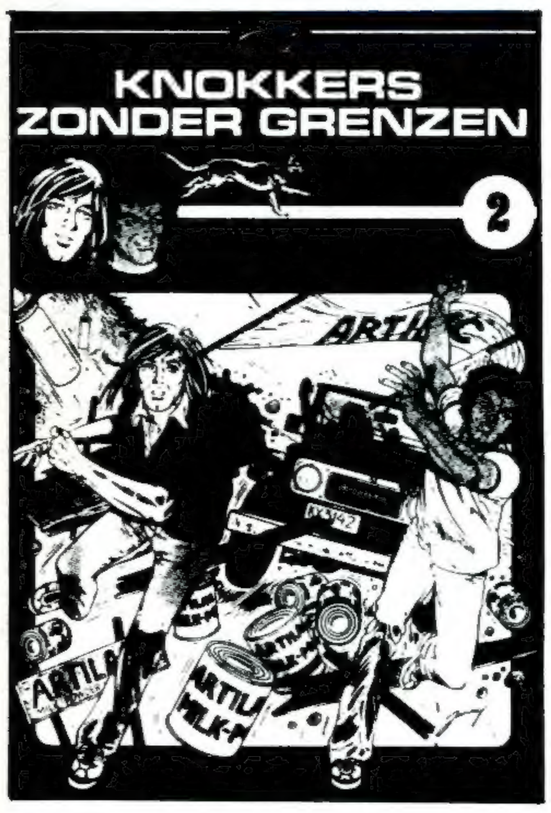

Tevens verscheen er bij Dupuis een katalogus met het volledige fonds, onders de titel 'Het Beste van Dupuis', op 12 bladzijden. Te bevragen bij: Uitgeverij Dupuis, Industriestraat 13, 6135 KE Sittard.

KARTOEN/MONDRIA

Van Guido Crepax verscheen als 8e deel in de 'Kartoen Erotiekreeks' – 'Bianca's Reizen'. Voor de liefhebbers van de erotische-strips uiteraard een 'must'. Voor *f* 9,90 krijgt u 58 bladzijden in zwart-wit met een kleuren-omslag in handen.

CASTERMAN

Op 318 bladzijden verscheen onlangs het 'zware' boek 'De Wereld van Hergé' door Benoit Peeters, voorzien van zeer veel illustraties in kleur en zwart-wit. Een greep uit de inhoud: een gesprek met Hergé plus biografische schets, schepper van 40 albums en talloze illustraties, de geschiedenis van de Studio's Hergé. Ontwerp en samenstelling van dit album was in handen van Jens Peder Agger. Gekartonneerde-uitgave, prijs: *f* 100,—. Verder kunnen we bij Casterman in de 8e week van 1984 verwachten: Comes – 'De Wezel' en Manaro-'Dies irae', prijs: *f* 19,90 per stuk, en in de reeks 'Een Strip een Auteur': Ceppi – 'Het Wespennest' en Forest – 'Het Geheim van de Pusta', prijs *f* 6,55 per stuk.

NOVEDI

Het 1e halfjaar van 1984 zal ons brengen via deze uitgeverij albums van Roodbaard, Ronnie Hansen, Dan Cooper, Farao, Yalek en Buck Danny. Titels nog onbekend, prijs *f* 6,55 per stuk.

LOMBARD

De maanden januari tot en met juni zullen ons de volgende albums brengen: Collectie Verhalen en Legenden, de delen 8 tot en met 14 – 'Karga' / Het 7de Universum, 'Isabelle', 'Rork', 'Op Zoek naar Peter Pan', 'Wen deel 2', 'Hij die Tweemaal Geboren Werd deel 2 en 3', en in de Collectie 'Strip-Tips' deel 6, 7 en 8 – 'Chick Bill' / Doorbraak naar het Westen, 'Corentin' / Bij de Roodhuiden en 'Hassan en Kadoer' / De Dief van Bagdad. Bovenstaande albums zijn alle gekartonneerd en kosten *f* 16,50 per stuk. Voor *f* 6,55 per stuk zullen verschijnen: Chick Bill deel 51 – 'De Deserteurs', Buddy Longway deel 13 – ' De Wilde Wind', De Brokkenmakers deel 9 – 'Trein naar de Hel', Rik Ringers deel 37 – 'Verdwenen in de Hel', Thorgal deel 6 – 'De Val van Brek Zarith', Aria deel 4 – 'De Ruiters van Aquarius', Dwaaskop deel 6 – 'De Erfgenamen van de Schemering', Dani Futuro deel 6 – 'De Geërfde Planeet', Kapitein Sabel deel 3 – 'Dubbele Gouden Negen', Vasco deel 2 en 3 – 'De Gevangene van Satan' en 'De Byzantijnse', Ian Kaledine deel 3 – 'Het Geheugen uit de Dieptevan het Oog', Lester Cockney deel 3 – 'Een Hongaarse in Pendjab' en Pokervrouw deel 3 – 'De Wraak van de Mousthikos'.

STANDAARD

Te verschijnen bij deze uitgeverij in het 1e kwartaal: Suske en Wiske deel 197 – 'Het Delta Duel' (*f* 4,95), Wonderbare Reizen Jerom deel 8 – 'Het Dappere Duimpje', Bessy deel 157 – 'Illegale Paardenhandel', Robert en Bertrand deel 55 – 'Vlucht naar Rochamps', Tits deel 24 – 'Muziekserenade' (*f* 2,75), Karl May deel 81 – 'De Proeven' (*f* 2,50), De Rode Ridder deel 107 – 'De Troglods', Nero deel 86 – 'De Ring van Balderic', Sloeber deel 6 – 'Slater, de Ploegbaas', Suske en Wiske / Rode Kruis – 'Beter voor Bert' (*f* 3,25), Suske en Wiske Blauwe Reeks deel 5 en 6 – 'Het Geheim der Gladiatoren' en 'De Gezanten van Mars' (gekartonneerde uitgaven, *f* 16,90 per stuk – extra luxe editie *f* 43,— per stuk). Voorzover geen prijzen vermeld, kosten de Standaard-uitgaven *f* 3,95 per stuk.

ALL-BOOKS

Bij deze 'nieuwe'-uitgeverij verscheen het eerste deel van 'De Spookjes', met als titel Het Geheim van Vadertje Groenblad getekend door Mahy en de Leeuw. Een 'must' voor de spook-liefhebbers. Prijs: *f* 5,95.

A.W. BRUNA & ZOON

Voor de 'criminelen' onder ons, verscheen van de hand van Bert Witte een cartoon-boekje boordevol schurkachtige en moordadige tips, met als titel 'Handboek voor de Crimineel'. prijs: *f* 14,90.

GOOISE UITGEVERIJ

Humor-liefhebbers onder ons, kunnen terecht bij deze uitgeverij. Onlangs verschenen de boekjes 'De Keien van de Plaveien' met illustraties van Jasp en 'Kroonprinsen, Komen en Gaan' met illustraties van Wibo. Prijs... *f* 9,90 per stuk.

K-TEL

In de reeks 'The Golden Label Pockets' verscheen als 42e deel Mafkat, een bundeling korte stripjes door Atkinson. Sterk geïnspireerd door Garfield, wel leuk maar niet erg origineel. Prijs: *f* 9,95.

naamsverandering

met ingang van 1 januari 1984
is de naam Fantastic Visions
gewijzigd in H A R A - K I R I

nu elke maand een gratis nieuws-
bulletin met de nieuw verschenen
Nederlandse en Amerikaanse strips

H A R A - K I R I

GOUDSESINGEL 44 3011 KC ROTTERDAM TEL.010-331710

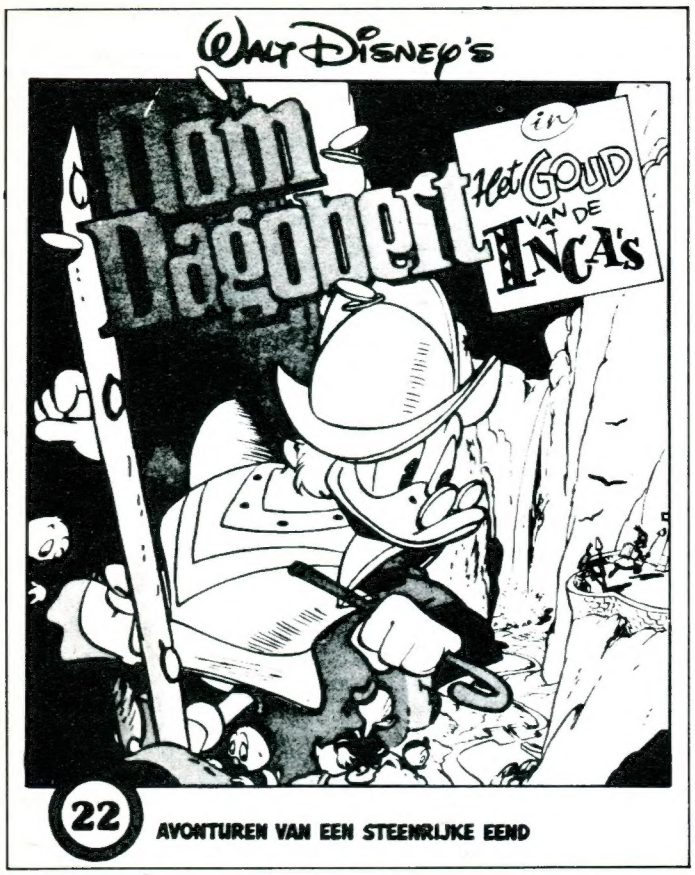

OBERON
In het 1e kwartaal verschijnt bij deze uitgeverij: Tina Topstrip deel 56 – 'Bij gebrek aan beter' (*f* 6,25), Roel Dijkstra deel 13 – 'Uitgeschakeld', De Partners deel 7 – 'De Huurlingen', Tina Superalbum deel 13 (*f* 8,50), Oom Dagobert deel 22 – 'Het Goud van de Inca's', Trigië deel 29 – 'De Maan Gallas', Amerikanen-pocket deel 1 en 2 – 'Blondje' en 'Tijger' (*f* 3,95 per stuk), Donald Duck pocket deel 19 – 'De Vloek van het Goud', Sjakie deel 9 – 'Kop op, Sjakie', Donald Duck deel 36 – 'Als Roerganger', Tina Topstrip deel 57 – 'Carnaval in Rio' (*f* 6,25), Conan deel 19 – 'Het Zwaard van Skelos', Goofy deel 1 – 'Goofy als Galilei' (*f* 4,95) en Donald Duck-Dubbelalbum deel 1 (*f* 8,50). Voorzover er geen prijzen zijn genoemd, kosten de albums *f* 6,55 per stuk.

DE DAGERAAD
Bij deze uitgever verscheen onlangs een herdruk van de Ciso-delen 'De Leeuw van Vlaanderen' en 'De Kerels van Vlaanderen'. Twee 'klassieken' van Bob de Moor voor *f* 7,50 per stuk. Tevens verscheen bij dezelfde uitgever Bob de Moor's 'De Zoetwaterpiraten', een dol avontuur van Dik, Vik en Mik. Deze strip verscheen in Kuifje van 1 juli tot 7 oktober 1959. Dit album is ondergebracht in de reeks: Magnum-Speciaal nummer 6, en verkrijgbaar voor Bfr. 195 (ongeveer *f* 11,50).
De Matsuoka-cyclus is nu ook kompleet, met het verschijnen van 'Het Zeespook'-album, oftewel de avonturen van Nero & Co door Marc Sleen. Een gekartonneerd album op 52 bladzijden in zwart-wit met een nawoord van Danny De Laet, uitgebracht in de reeks: Magnum-Speciaal nummer 5. Prijs: Bfr. 295 (ongeveer *f* 17,—).

BRABANTIA NOSTRA
Van de hand van Jan Smet, verscheen het boekje 'Kijken naar Strips'. Op 56 bladzijden geeft hij uitleg over realistische strips, schematische strips, het ontwerpen van nieuwe helden, de scenarioschrijver en de tekenaar, de evolutie van een tekenplaat, stripstudio's en tekenstijlen, en nog veel meer. Het boekje is voorzien van een verklarende woordenlijst, en is rijk geïllustreerd. Het geheel vormt een gekartonneerde uitgave op A5-formaat in zwart-wit. Prijs *f* 14,95/Bfr. 225.

MAGIC STRIP
Van de hand van Pjotr & Meynen verscheen bij deze uitgeverij 'De Avonturen van Tommy Gun & Marion Lee', vijf verhalen vullen dit album, welke eerder geplaatst zijn in Robbedoes. Dit album tel 44 bladzijden zwartwit met kleurenomslag, en is verkrijgbaar voor ongeveer *f* 6,95.

DE HARMONIE/KRITAK
Kamagurka is weer bezig, ditmaal met het album 'Harde Tijden'. 68 bladzijden vol satire en maatschappij-kritiek in zwart-wit, welke eerder zijn verschenen in de weekbladen Humo en Haagse Post. Prijs:. *f* 10,—.

UNICUM
Bij deze uitgeverij die zich voornamelijk bezig hield met het uitgeven van sex-strips (Liz en Beth), is nu ook een 'gewoon' stripalbum verschenen, namelijk 'De Avonturen van Domino' – De Groene Duivel (NIET verwarren met de Domino van Lombard!) door Christo. Dit 64 bladzijden tellende album in blauw-wit inclusief kleuren-omslag kost ongeveer 655 centen. Inlichtingen: Unicum, postbus 17204 te 's-Gravenhage.

ESPEE/VAN WULFTEN
De Familie Doorzon deel 5 – 'Emile's Relatieboot', verscheen onlangs bij deze nijvere uitgever. Gerrit de Jager staat borg voor dit 40 pagina's tellende compleet verhaal in kleur. Bij dit album is een 'poster' gevoegd met het Espee-fonds in zwart-wit. Prijs: *f* 7,95.

SIGNALEMENT

/-/ 'Ik wil in totaal 71 *Agent*-albums maken. Ik moet er dus nog zestig bedenken. Dat getal van 71 schiet me als eerste te binnen. Een mooi, indrukwekkend hoog getal, wat ik waarschijnlijk nooit zal halen' /-/ Aldus Martin Lodewijk in *Het Parool* van 7-12-83 /-/ Inklusief taalfout /-/

De Stripschappagina

HET STRIPSCHAP
Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Financieel
Een lidmaatschap van Het Stripschap kost u *f* 25,- per jaar. Abonnee van Stripschrift wordt u voor *f* 47,50 (zie voorin dit blad). Een gecombineerd lidmaatschap/abonnement kost u slechts *f* 62,—. Bent u ouder dan 65 jaar of jonger dan 15 jaar dan kost een lidmaatschap *f* 17,50.

Gezinslid (pa, ma, broer of zus, etc. is reeds lid) wordt u voor *f* 17,50. Lid voor het leven tenslotte wordt u in 1984 voor *f* 500,—.

Betaling kan geschieden door storting postgiro 1513000 t.n.v. de penningmeester van Het Stripschap.

Nieuwe leden
Wat zijn de voordelen van een lidmaatschap?
- u ontvangt alle verenigingsinformatie gratis via het blad 'Kwartaal'
- gratis unieke Stripschapkalender
- gratis toegang Strip-3-daagse en mini-evenementen, beide georganiseerd door het Stripschap
- gratis stripindexen (wie publiceerde wat en waar)
- gratis overzichten van verschenen stripalbums (de 'Stripnoteringen')
- gratis Striptas tijden de Strip-3-daagse
- hulp van de informatie afdeling o.a. bij studieonderzoeken en tentoonstellingen.

- reductie op speciale uitgaven en aanbiedingen van de ledenservice (zie elders)
- reductie op een abonnement op Stripschrift

Voor 1984 is een combinatie Stripschap/schrift voor u de meest voor de hand liggende abonnementscombinatie. Bovendien de voordeligste.

Uit de Toonder-studio's
Een nieuwe albumreeks

Op initiatief van en in samenwerking met Het Stripschap is uitgeverij Arboris begonnen met een albumreeks, waarin materiaal is opgenomen uit de Toonder-Studio's. Het zijn voornamelijk krante-strips uit vijftiger en zestiger jaren, waaraan tekenaars en scenaristen hebben meegewerkt als Gerrit Stapel, George Mazure, Thé Tjong Khing, Andries Brandt, Jan van Haasteren, Fred Julsing, Gerard Soeteman en Jan Wesseling.

Deze strips zijn (op een enkele uitzondering na) nooit eerder in albumvorm verschenen en meestal bij zeer weinigen bekend. Niet terecht, want de kwaliteit van deze strips staat op hoog peil. De vorm waarin deze albums worden uitgegeven voldoet aan de normen voor een echte liefhebbersuitgave: verzorgd, overzichtelijk, omslag met steunkleur, voorzien van bibliografische gegevens en in elk album een aantal pagina's achtergrondinformatie over de strip en/of de maker(s).

Van deze reeks zullen per jaar zes delen verschijnen, paarsgewijs in september, december en mei. De eerste twee delen zijn in september verschenen, delen 3 en 4 verschijnen in december.

De prijs bedraagt *f* 9,50 per album.

Leden van Het Stripschap kunnen echter intekenen op telkens zes delen tegelijk, voor de prijs van *f* 51,— (d.i. *f* 8,50 per deel). U krijgt dan de albums zo spoedig mogelijk na verschijnen thuisgestuurd (net zoals de overige ledenservice-aanbiedingen zonder berekening van portokosten).

Aangezien de eerste twee delen al verschenen zijn, kunnen degenen die deze al aangeschaft hebben bij wijze van uitzondering intekenen op de delen 3 t/m 6, voor de prijs van *f* 34,—.

Intekenen doet u door middel van het overmaken van dit bedrag (*f* 51,— of *f* 34,—) op girorekening 3291121 of bankrekening AMRO 46.28.09.498 t.n.v. Het Stripschap Ledenservice, onder vermelding van 'Uit de Toonder Studio's 1-6' of '3-6').

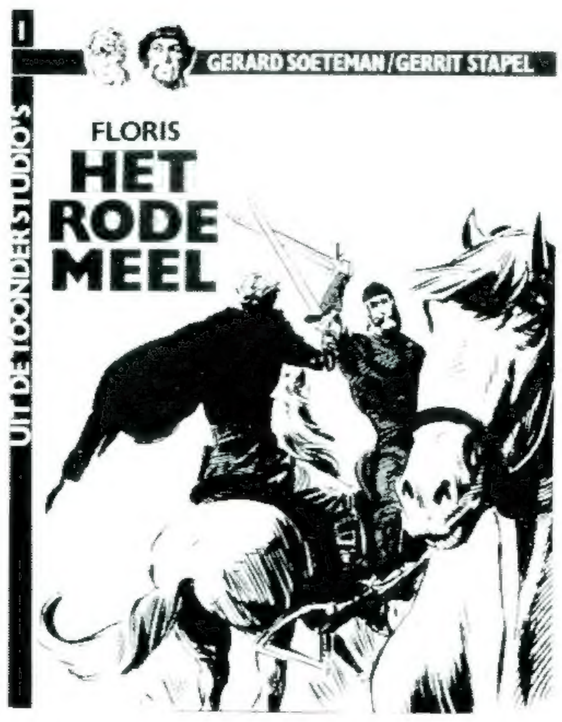

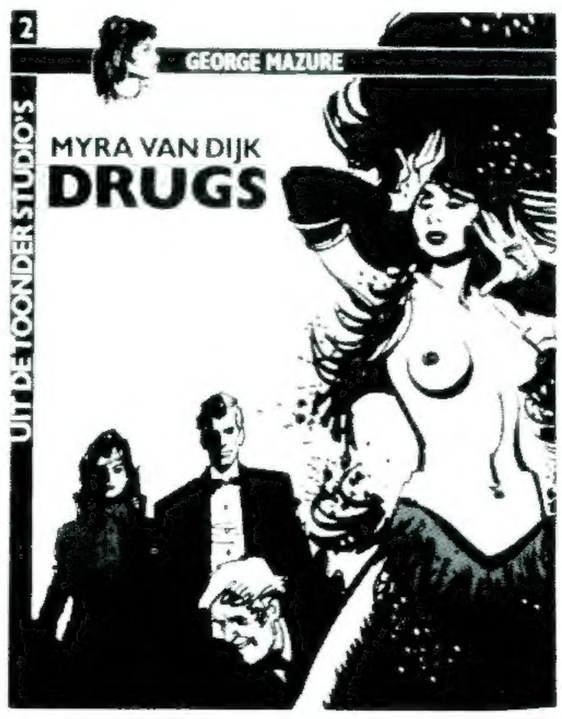

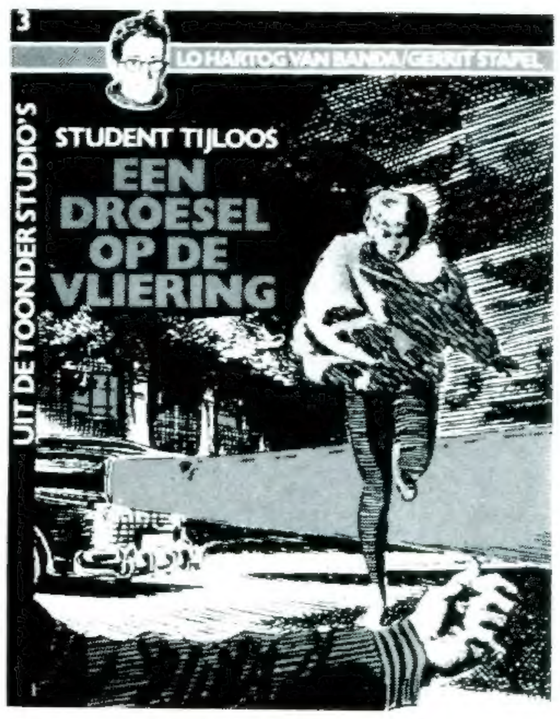

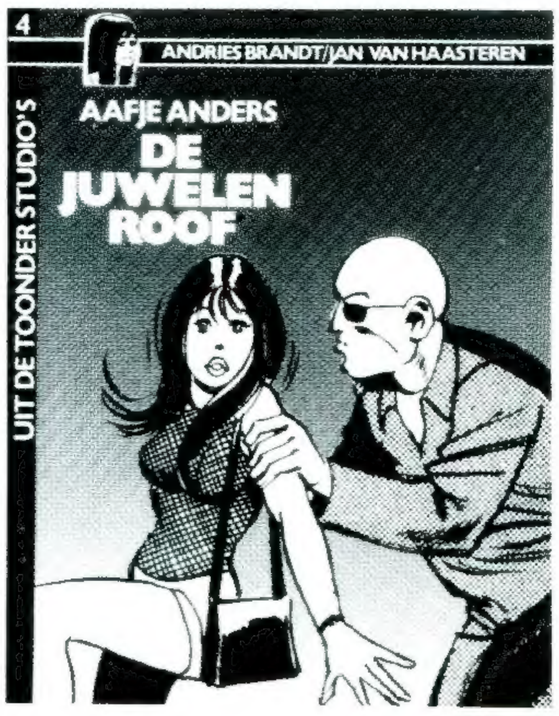

reeds verschenen:

1 Floris – Het rode meel (+ Wie kaatst moet de bal verwachten) door Gerrit Stapel/Gerard Soeteman.
2 Myra van Dijk – Drugs (+ Bloody Mary) door George Mazure

december 1983:

3 Student Tijloos – verhalen 1 en 2 door Gerrit Stapel/Marten Toonder – Lo Hartog van Banda (+ informatie over het ontstaan van deze strip, met o.a. tekenwerk van Jan Kruis)
4 Aafje Anders – verhalen 1, 2 en 3 door Jan van Haasteren/Andries Brandt (+ interview met Jan van Haasteren over de strip en de Toonder-Studio's)

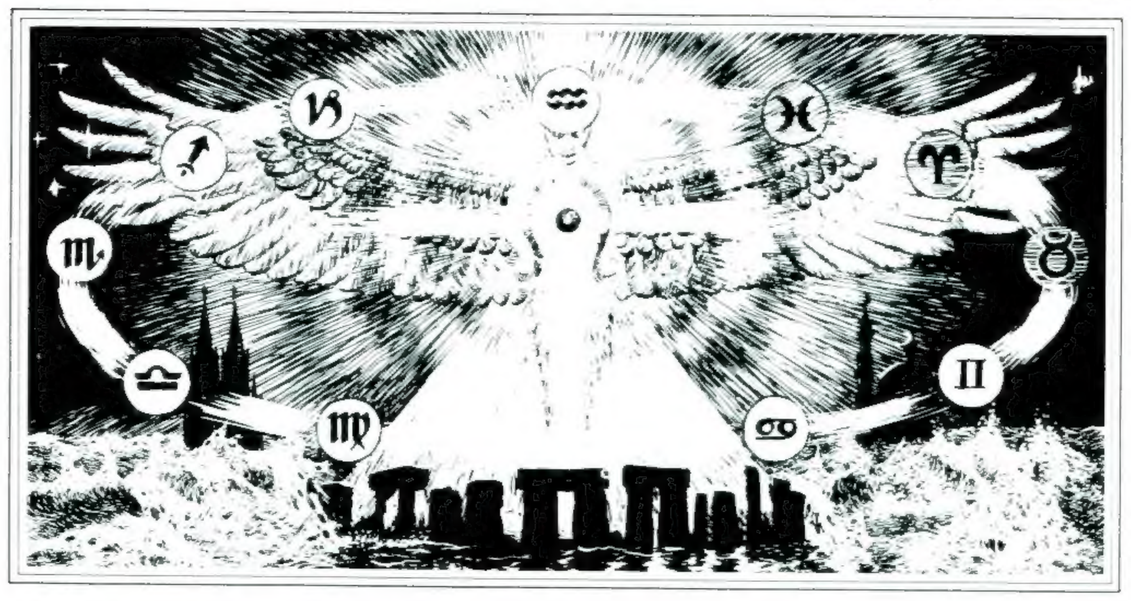

STRIPSCHAPKALENDER 1984

mei 1984:

5 Horre Harm en Hella – De maagd van Otterhout (strip met ondertekst) door Thé Tjong Khing – Jan van Haasteren/Andries Brandt
6 Marion – twee verhalen door Thé Tjong Khing/Jan Wesseling

De omvang van de albums varieert van 44 tot 60 pagina's op normaal album-formaat. De reeks verschijnt in beperkte oplage en wordt alleen onder de stripspeciaalzaken verspreid.

Stripschapkalender 1984

Zoals elk jaar hebben de leden van Het Stripschap ook dit jaar een Stripschap-kalender in de bus gekregen. De kalender 1984 is wel bijzonder mooi uitgevallen. De opzet, die al jaren hetzelfde was, is ingrijpend gewijzigd: het is een themakalender, ingedeeld per sterrebeeld. Elk van de 13 (?!) tekens van de dierenriem is door een (zeer) bekende Nederlandse striptekenaar speciaal voor deze kalender vervaardigd, met een overkoepelende voorplaat van Hans G. Kresse.

De kalendaria staan onder de tekeningen. De vormgeving werd verricht door Fred Julsing. De kalender is in liggend A-4-formaat, met een fraai klemsysteem. Hoewel een jaarkalender, toch een bezit voor het leven!

Zij, die in januari zich melden als lid van Het Stripschap, krijgen de Stripschapkalender alsnog toegezonden, zolang de voorraad strekt.

Mini-evenement

Op zaterdag 28 januari vindt in de grote zaal (beneden) van gebouw Trianon in Utrecht een mini-evenement plaats. Trianon is gevestigd aan de Oude Gracht 252, aan de Tolsteegzijde. Het evenement valt in twee delen uiteen; om 10.00 uur gaat de zaal open voor een stripruilbeurs, die tot 13.00 uur zal duren. Om 14.00 uur start dan een filmprogramma, waar de tekenfilmliefhebber zijn vingers aan zal aflikken. Het Stripschap is de laatste tijd zeer aktief bezig met het aanschaffen van bijzonder en kwalitatief hoogstaand tekenfilmmateriaal. Uit het voorhanden zijnde materiaal zal een programma van ongeveer twee uur samengesteld worden, dat het aanzien meer dan waard is.

Leden van Het Stripschap betalen geen toegang, niet-leden betalen *f* 2,50. De ruiltafels zijn gratis, zolang de voorraad strekt. Wie het eerst komt, die het eerst maalt. Het Stripschap is met een stand aanwezig, waar leden de uitgaven in de leden-service kunnen kopen en niet-leden alle informatie over de vereniging kunnen krijgen.

HET BESTUUR VAN HET STRIPSCHAP WENST IEDEREEN EEN VOORSPOEDIG.....

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

GUUST

In- en verkoop van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

STRIPBOEKHANDEL DE NOORMAN

Lange Hezelstr 113a Nijmegen tel 080-226146
Koningstr 43 Arnhem tel 085-420909
Nieuwlandstr Tilburg tel 013-358319

HARA-KIRI

Goudsesingel 44 3011 KC Rotterdam
Tel. 010-331710

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

Leidse Stripshop
Aalmarkt 4 Leiden
tel. 071-121802

BLUNDER

In- & Verkoop
van STRIPBOEKEN

Oude Gracht 203 (hoek Haverstraat)
Utrecht - 311461

EPPO STRIP & BOEK
ANTIKWARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL:
040-441882

© JOOST SWARTE

JACOBIJNENSTRAAT 10
2011 TH HAARLEM
TEL. 023-320782

Antiquariaat Nillco
Strips en oude boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

---

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404
BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

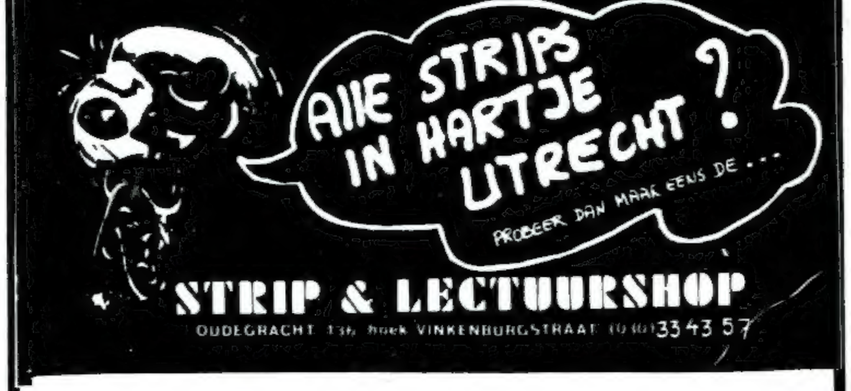
ALLE STRIPS IN HARTJE UTRECHT ?
PROBEER DAN MAAR EENS DE ...
STRIP & LECTUURSHOP
OUDEGRACHT 136, hoek VINKENBURGSTRAAT (030) 33 43 57

DE LEKTUURHAL
*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN
O/D KELDERS 10
058-130756

HARTJE SHEEK
NWE BURGSTR. 3
05150-15510

Broerenstraat 4,
Arnhem, tel. 085-431398

P.G. Hermans

STRIPWINKEL SJORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

WONDERLAND
strips en science fiction
Soembawastraat 56
1095 XD Amsterdam
020 - 94 35 62